

**PYSÄHTYMISTÄ ISYYDEN ÄÄRELLE: ISÄTYÖ
TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKÖKULMASTA
TARKASTELTUNA**

Liisa Äikäs
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Kokkolan yliopistokeskus
Chydenius
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Kokkolan Yliopistokeskus Chydenius
Tekijä Liisa Äikäs	
Työn nimi Pysähtymistä isyyden äärelle: isätyö työntekijöiden näkökulmasta tarkasteltuna	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2021	Sivumäärä 56 sivua + 2 liitettä
Tiivistelmä <p>Tutkimukseni tehtävänä on selvittää isätyön merkityksiä työntekijän näkökulmasta. Tarkoituksena on ymmärtää, mitä isätyötä tekevät työntekijät ajattelevat isien kanssa tehtävästä työstä ja millaisena he sen käsittävät. Lisäksi tarkastelen isätyötä Foucault'n hallinnan käsitteeseen peilaten: millaisia yhteiskunnallisen hallinnan elementtejä isätyöhön liittyy tai tulee sen yhteydessä näkyväksi?</p> <p>Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla Ensi- ja turvakotien liiton isätyötä tekeviä työntekijöitä. Teemahaastattelulla kerätty aineisto on analysoitu sisällönanalyysin menetelmin teemoittelun avulla. Teemoittelu on ollut aineistolähtöistä etsien aineistosta esiin nousevia asioita. Tutkimukseni tulokset esittelen aineistosta nousseiden teemojen mukaan jaoteltuna.</p> <p>Tutkimukseni tulokset osoittavat, että isätyöntekijät näkevät työnsä nimenomaan isien aseman ja vanhemmuuden vahvistamisena sekä lapsen edun turvaamisena. Isätyö on vaativaa, suhdeperustaista työtä, jossa keskiössä ovat eriarvoisuuden ja sukupuolen merkityksen tunnistaminen ja joka tähtää tasa-arvoiseen vanhemmuuteen. Isyyden hallinta näkyi isätyössä monella tapaa. Usein hallinta liittyy sukupuoleen ja sen valtaan. Konkreettisia hallinnan keinoja, joihin isätyön kentällä törmätään, ovat esimerkiksi perhevapaajärjestelmä, työelämä ja lainsäädäntö. Instituutiona korostui selkeästi neuvolajärjestelmä.</p> <p>Tuloksista voidaan päätellä, että mieserityistä vanhemmuustyötä tarvitaan ainakin vielä toistaiseksi, kunnes vanhemmuus on tasa-arvoista. Näyttää siltä, että yhteiskunta ohjaa kohti tasa-arvoista vanhemmuutta, mutta muutos on vasta alussa tai murroksessa, eivätkä rakenteet vielä kaikilta osin tue toivottua kehityssuuntaa.</p>	
Asiasanat: isätyö, mieserityisyys, sosiaalipalvelut, hallinta	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto, Avoimen tiedon keskus	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	ISÄTYÖ TUTKIMUKSEN KONTEKSTINA.....	3
3	AIEMPI TUTKIMUS AIHEESTA	6
3.1	Isyys ja isätyö tutkimuksen ja mielenkiinnon kohteena.....	6
3.2	Isien kanssa tehtävä työ	7
3.3	Isänä yhteiskunnassa	9
3.3.1	Isät ja työelämä	9
3.3.2	Kriisien vaikutus isyyteen.....	10
3.4	Sukupuoli ja isyys	11
4	HALLINNAN ANALYTIikka TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ	13
4.1	Hallinnan analytiikka	13
4.2	Vanhemmuuden ja isyyden hallinta	15
4.3	Tasa-arvo ja (poliittinen) hallinta.....	16
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET	18
6	AINEISTO JA MENETELMÄ	19
6.1	Aineiston kerääminen	19
6.1.1	Kuvaus aineiston keräämisestä	19
6.1.2	Teemahaastattelu aineiston keräämisen tapana	21
6.2	Tutkimusmenetelmä.....	21
6.2.1	Laadulliset menetelmät	21
6.2.2	Sisällönanalyysi ja teemoittelu	23
6.3	Aineiston analysointi.....	24
6.4	Tutkimuksen eettiset lähtökohdat.....	25
7	ISÄTYÖN KIRJO TYÖNTEKIJÖIDEN KUVAAMANA.....	26
7.1	Ennako-oletukset ja roolit.....	26
7.1.1	Odotukset isää ja miestä kohtaan.....	26
7.1.2	Vanhemmuuden roolimallit	28
7.2	Häpeä, syyllisyys ja kohtaamattomuus	30
7.3	Puhuminen, puhumattomuus ja tunteet	34
7.3.1	Puheen tarve ja puute	34
7.3.2	Isyys ja tunteet	35

7.4	Sukupolvien ketju ja sen murtuminen.....	37
7.4.1	Ylisukupolvisuus.....	37
7.4.2	Motivaatio, muutos ja uusi isyys	38
7.5	Ajatus erityisyydestä	41
7.5.1	Erityisyydestä kohti tasa-arvoa	41
7.5.2	Isätyöntekijät ja sukupuoli	43
7.5.3	Sukupuolikysymykset vanhemmuudessa.....	44
7.6	Neuvolan tuoli hallintaa ilmentämässä	45
8	YHTEENVETO	47
8.1	Tutkimuksen tulokset.....	47
8.1.1	Tutkimuskysymyksiin vastaaminen.....	47
8.1.2	Tulokset ja aikaisempi tutkimus	52
8.2	Pohdinta	53
8.2.1	Tutkimuksen onnistuminen ja jatkotutkimuksen aiheet.....	53
8.2.2	Päätelmät	54
	LÄHTEET.....	57

LIITTEET

1 JOHDANTO

Vanhemmuus on yksi elämän merkityksellisimmistä asioista. Vanhempana toimiminen herättää ja myös tuottaa monia suuria tunteita. Siksi se ei ole aina ongelmatonta. Vanhempina meitä määrittävät monet asiat: omat kokemuksemme, historiamme, ihmissuhteemme, ikämme ja yhtenä – sukupuolemme. Sukupuolen perusteella vanhemmuus jaetaan äitiyteen ja isyyteen. Vanhemmuus on perinteisesti mielletty sisällöltään pitkälti sukupuolisidonnaiseksi ja sitä määrittävät ympäröivän yhteiskunnan vanhemmuutta koskevat normit ja mielikuvat. Erityisen voimakkaasti vanhemmuus ymmärretään äitiytenä, isyyden jäädessä vähemmälle huomiolle: kun puhutaan vanhemmasta, sillä usein tarkoitetaan äitiä. Kuitenkin isyys on miehelle aivan yhtä merkityksellinen asia kuin äitiys naiselle, ja lapselle molemmat vanhemmat ovat erityisiä sukupuoleen katsomatta. Tämän asian huomioimiseksi ja korjaamiseksi on Suomessakin kehitetty omaa työtettä, isätyötä. Isätyö on työskentelyä isien kanssa, mutta kuten aina, sillä on myös yhteiskunnallinen painoarvonsa. Tavoitteena pidetään tasa-arvoista vanhemmuutta.

Tässä tutkimuksessa pyrin selvittämään isätyön merkityksiä työntekijöiden kokemana ja tuomaan jotakin esille myös siitä, millä tavoin yhteiskunnallisen hallinnan elementit näkyvät isätyössä.

Tarkemmat tutkimuskysymyksetni kuuluvat:

- 1) Mitä isätyö työntekijän näkökulmasta katsottuna on?
- 2) Millä tavoin isätyö näyttäytyy hallinnan elementeistä käsin tarkasteltuna?

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys perustuu Michel Foucault'n hallinnan analytiikkaan. Aineisto koostuu isätyötä tekevien työntekijöiden teemahaastatteluista ja se on analysoitu sisällönanalyysin menetelmin aineistolähtöisen teemoittelun avulla. Tutkimustulokset esitellään syntyneiden teemojen mukaan, jonka jälkeen niitä tarkastellaan tutkimuskysymyksiä ja teoreettista viitekehystä vasten.

Tutkimukseni aihe kumpuaa omasta mielenkiinnostani ja kokemuksistani työskenneltyäni lapsiperheiden kanssa koko työurani, lähes kahdenkymmenen vuoden ajan. Olen työssäni usein huomannut, miten isät kuin huomaamatta tuntuvat

jäävän vanhemmuudessa paitsioon, ja olen heitä syyllistynyt itsekin sinne jättämään. Isyys ilmiönä kiinnostaa minua myös siksi, etten itse naisena voi sitä koskaan henkilökohtaisesti kokea. Ilmiö on samaan aikaan tuttu mutta tarkastelen sitä väistämättä ulkopuolisen silmin.

Tutkimusraportin aluksi käyn läpi aikaisempaa tutkimusta ja esittelen teoreettista viitekehystä. Sen jälkeen avaan lyhyesti aineistoa ja analyysimenetelmää. Esittelen tutkimukseni tulokset ensin teemoittain ja sen jälkeen tutkimuskysymyksiin vastaten ja teoriaan peilaten. Lopuksi kokoan tutkimustani yhteenveto-osiossa.

2 ISÄTYÖ TUTKIMUKSEN KONTEKSTINA

Tutkimuksessani perehdyn isätyöhön siihen liittyvine ilmiöineen haastatteleamalla isätyötä tekeviä ammattilaisia, jotka työskentelevät Ensi- ja turvakotien liiton jäsenjärjestöjen alaisuudessa. Ensi- ja turvakotien liitto on yksi isätyön edelläkävijöistä Suomessa. Siten on syytä olettaa, että liiton palveluksessa olevat työntekijät ovat keskimääräistä tietoisempia ja koulutetumpia pohtimaan sukupuolen merkitystä vanhemmuudessa.

Ensi- ja turvakotien liitto on suomalainen lapsi- ja perhejärjestö, jonka palveluilla tuetaan haastavissa elämäntilanteissa olevia lapsiperheitä ja tehdään väkivaltaa ehkäisevää työtä. Ensi- ja turvakotien liiton alaisuudessa toimii kolmekymmentä jäsenjärjestöä eri puolilla Suomea. Isätyö on ollut Ensi- ja turvakotien liitossa ensin oma, nimetty työmuotonsa. Sitten isätyö on sulautunut osaksi liiton muita toimintoja. Isätyötä tehdään ensikodeissa ja niiden avopalveluyksiköissä, turvakodeissa ja niiden avopalveluyksiköissä, sekä kaikissa niissä työmuodoissa, jotka tarjoavat palveluja erityisen haavoittuvassa asemassa eläville perheille. (Ensi- ja turvakotien Liitto 2020.) Käsitteenä isätyö ei ole kovin vakiintunut tai laajasti käytössä ja se tunnustetaan lähinnä sosiaalipalvelujen sisällä. Sillä voidaan tarkoittaa sekä erillistä, mieserityistä vanhemmuustyötä tai sitten työorientaatiota erilaisten vanhempia kohtaavien sosiaalipalvelujen sisällä.

Yleistä vanhemmuus-, lapsi ja perhekeskustelua pitkään seuranneena näyttää siltä, että isyyskeskustelu koki huippuvuotensa aikaisemmin 2000-luvulla, ja nyt isyys on jälleen siirtynyt hiukan taka-alalle. Tällä hetkellä esillä olevia aihealueita ovat muun muassa valmisteilla jo pitkään ollut perhevapaauudistus sekä koronan vaikutus lapsiin ja perheisiin. Korona on uusi ilmiö, jonka vaikutuksista on vielä vaikea sanoa paljoa, mutta se on innostanut tutkijoita ja herättää paljon keskustelua niin asiantuntijoiden välillä kuin kansalaistenkin joukossa. Puheessa koronan poikkeuksellisuus on vertautunut 1990-luvun lamaan ja sotavuosiin. Varmaa lienee ainakin se, että seurauksia tulee olemaan, ja ne voivat olla pitkä.

Ilmiönä ja episodina korona poikkeustiloinen on kuitenkin vielä niin kesken, että tarkastelu on vaikeaa. Yksittäisiä tutkimuksia on aiheesta jo valmistunut. Esimerkiksi Turun yliopiston KOLA-hankkeessa (korona-arki lapsiperheissä) on tutkittu perheiden selviytymiskeinoja, kotitöitä, digipelaamista sekä työelämän joustoja poikkeustilan aikana lapsiperheissä (Turun yliopisto 2021). Tutkimustuloksia on saatu jo jonkin verran ja niiden myötä tiedetään esimerkiksi perheiden selviytymiskeinoista se, että selviytymistä edesauttavat muun muassa joustavat työjärjestelyt, perheensisäiset hyvät ihmissuhteet sekä yksilöiden hyvinvointi. Yhteiskunnan näkökulmasta tämä tarkoittaa, että on hyvä tukea perheiden sosiaalisia tukiverkkoja, arjen rutiineja ja jokaisen perheenjäsenen oikeutta olla myös yksilö tiiviin perhe-elämän keskellä. (Salin, Kaittila, Hakovirta & Anttila 2020.)

Poikkeustilassa kaikkine järjestelyineen ja lainsäädäntöineen sekä suosituksineen hallinta on vahvasti läsnä. Suomalaisia yritetään ohjata monin eri keinoin elämään arkeaan kulkutauti ja terveysturvallisuus huomioiden. Keinot ovat täysin poikkeukselliset ja niiden sopivuutta ei ole ollut aikaa tai mahdollisuutta aina tarkemmin pohtia. Tämä ilmiö tulee säilymään pitkään myös perhekeskustelussa.

Toinen keskeinen, joskin pienemmäksi jäänyt mutta sekin tunteita herättänyt keskustelunaihe viime aikoina lapsiperheiden keskuudessa on ollut perhevapauudistus. Uudistus on ollut käynnissä 1990-luvulta saakka, ja sen perustavina argumentteina on kuljettu äidin hoivasta valinnanvapauteen, mutta valinnanvapaus näyttää kutistuneen siihen, että isillä on yhä edelleen oikeus olla valitsematta lapsen hoivaamista kotona (Varjonen 2011, 103). Äidin hoiva on siis korvattu valinnanvapausargumenteilla, mutta ne näyttävät tarkoittavan edelleen samaa asiaa: isä ei syystä tai toisesta vastaa lapsen hoivasta. Poliittiset tarkoitusperät eivät näytä kohtaavan kansalaisten ja työnantajien ajatusten kanssa.

Yhtä mieltä kaikki ovat oikeastaan vain siitä, että uudistus tarvitaan. Sitä on valmisteltu pitkään ja näyttää siltä, että nykyinen Sanna Marinin hallitus tulee myös saattamaan sen valmiiksi. Tavoitteena perhevapauudistuksessa on ollut sekä vanhemmuuden tasavertaisuuden edistäminen että äitien saaminen työelämään. Aivan uunituoreesti aihetta käsittelee Rotkirch (2021) suomalaista väestöpolitiikkaa koskevassa selvityksessään. Julkisessa keskustelussa isien ääni näyttää puuttuvan kokonaan. Keskustelu on hyvin pitkälti keskittynyt siihen, pakotetaanko äidit töihin ja milloin tämä tapahtuu.

Isien oikeutta hoivaan tai lapsen oikeutta molempien vanhempiansa tasavertaiseen läsnäoloon ei perhevapauudistukseen liittyvässä julkisessa keskustelussa ole juurikaan tuotu esiin. Uudistuksen työllisyystavoitetta on myös kyseenalaistettu, ja perhevapauudistuksesta on muotoutunut naisasia, jossa keskiössä tuntuvat olevan lapsiaan kotona hoitavat naiset. Aika näyttää, ryhtyvätkö isät käyttämään perhevapaita enemmän uudistuksen ja ”korvamerkitöiden” myötä.

Esimerkiksi Ruotsissa näin on käynyt. Isät itse eivät ole toiveitaan esiin tuoneet, eikä heidän puolestaan juuri ole puhuttu. Myös perhevapaaudistus ja -järjestelmä ovat oivia esimerkkejä isyyden hallinnasta. Hallinta ja sen keinot näyttävät selkeiltä, mutta väliin tulevia tekijöitä riittää myös. Näitä ovat esimerkiksi äitien valta, ennakkoletukset ja roolit sekä työelämän toiminta.

Ilmiötasolla vanhemmuuden hallinta voi siis olla monenlaista. Ilmiöt puhuttavat ja ovat kansalaisten huulilla julkisessa keskustelussa. Aina kuitenkin puhujina eivät ole he, joita asia koskee. Sen vuoksi myös ilmiöiden tutkiminen on tärkeää.

3 AIEMPI TUTKIMUS AIHEESTA

Tässä kappaleessa esittelen aikaisempaa tutkimusta, joka koskee omaa tutkimusaiheittani tai liittyy läheisesti sen ilmiöihin. Tutkimukset ovat pääasiassa suomalaisia mutta mukana on myös muutamia kansainvälisiä tutkimuksia. Olen rajannut tutkimukset melko uusiin, korkeintaan noin kymmenen vuotta vanhoihin julkaisuihin. Tällä olen halunnut varmistaa tiedon ajantasaisuuden ja paikkansa pitävyyden muuttuvassa maailmassamme.

3.1 Isyys ja isätyö tutkimuksen ja mielenkiinnon kohteena

Isyys ei ole koskaan ollut niin paljon esillä kuin 2000-luvulla, siitä huolimatta, että isyys käy yhä harvinaisemmaksi syntyvyyden laskiessa ja jättäessä yhä suuremman joukon miehiä ulkopuolelle isyydestä. Trendillä on kahdenlaisia seurauksia: tunnustetaan monenlaisia tapoja ja rooleja olla isä, mutta toisaalta myös isyyttä kohtaan asetetaan suurempia odotuksia. Vaikka isyyspuhe on lisääntynyt, on se silti vielä vähäisempää äitiyttä koskevaan puheeseen verrattuna. Lisäksi isyys näyttäytyy vanhemmuuden saralla yksiulotteisempana äitiyteen verrattuna. Ajatus isyyden tukemisesta taas on noussut esiin etenkin 2010-luvulla. Myös tällä ilmiöllä on kaksi puolta: isyyden tukeminen on epäilemättä auttanut perheitä haastavissa tilanteissa, mutta samaan aikaan isyys on voinut näyttäytyä tehtävänä, josta ei voi selvitä ilman ammattilaisen neuvoja. Myös perhepolitiikka kietoutuu isyyskeskusteluun. (Eerola & Mykkänen 2014, 7-9, 11, 16.)

Isätyötä työmuotona, -otteena tai -orientaationa ei Suomessa ole juurikaan tutkittu. Koko käsitekin on varsin vieras ja määrittelemätön. Tutkimusta enemmän Suomessa on viety läpi erilaisia isätyön hankkeita, esimerkiksi Isänä työelämässä -projekti vuosina 2011-2013, jonka toteuttivat Lahden ammattikorkeakoulu ja Miessakit ry (Isänä työelämässä 2013, 11). Järjestökentällä Miessakit ry:n lisäksi

isätyötä ovat tehneet ja nostaneet esille erityisesti Ensi- ja turvakotien liitto todeten isien usein unohtuvan sosiaalipalveluissa (Lehtinen 2015, 4).

Isätyön sijaan isyys ja etenkin vanhemmuus ovat erittäin yleisiä tutkimuskohteita. Muualla maailmassa isien kanssa tehtävä työ ja isien asema sosiaalipalveluissa näyttävät kiinnostavan tutkijoita Suomea enemmän, koska tutkimusta suoraan näihin teemoihin liittyen löytyy huomattavasti enemmän ja myös ajantasaisempaa.

3.2 Isien kanssa tehtävä työ

Suomessa on isätyötä koskien tutkittu sitä, millä tavoin suomalaisista isistä yritetään tehdä "kunnollisia", millä tavoin isiä pyritään ohjaamaan ja millaisia rooleja heille tarjotaan, käyttäen aineistona suomalaisia asiantuntijatekstejä isyydestä. Tutkimuksessa käy ilmi, että isätyötä tehdään (vertais)tukea tarjoten oman isyyden pohtimiseksi, tietoa välittämällä ja omia kokemuksia käsittelemällä. Asiantuntijateksteissä isyys näyttäytyy elämää mullistavana muutoksena, joka voi tarkoittaa myös hallinnan menettämistä. Keinona hallinnan säilyttämiseksi isätyössä tarjotaan isän identiteetin rakentumista ja vahvistumista sekä vertaiseen yhteisöön hakeutumista. Tavoitteena isätyössä on vastuunsa kantava isä. (Eräranta 2007a, 33, 36, 40, 42.) Osallistuvan isyyden tukemiseen tarjotaan ratkaisukeinoiksi esimerkiksi isäryhmiä ja pidempiä perhevapaita. Olennaista olisi saada näistä käytännöistä arkipäiväisiä. (Kekäle & Eerola 2014, 31.)

Isyyttä ja miehisyyttä yleisestikin tuntuvat sosiaalityössä määrittelevän kriisit, miesten omat ongelmat. Miesten kriisityötä tutkittaessa on näyttänyt siltä, että miehet eivät tule kohdatuksi ongelmiansa kanssa virallisissa auttamisjärjestelmissä ja siksi mieserityiset palvelumuodot koetaan tärkeinä miesten keskuudessa. Miehet kokevat usein epävarmuutta omista tunteistaan ja pelkäävät tulevansa tuomituiksi omien ongelmiansa vuoksi. Näyttää siltä, että miehet kokevat kriiseissään sukupuolittunutta painetta "kestää kuin mies" ja säilyttää itsekontrolli, ja tämän vuoksi tuen saaminen helposti viivästyy. Autetuksi tuleminen on näkynyt miesten oman kertoman mukaan siinä, että mies on päässyt tai "oppinut" puhumaan omista asioistaan. Miesten suurimmat kriisit näyttävät liittyvän parisuhdevaikeuksiin paisuen kuitenkin usein kompleksisiksi kriisitilanteiksi. (Nyqvist 2006, 106, 115, 118, 121, 123, 125, 127, 166.)

Miesten asema palvelujärjestelmässä kuvautuukin osittain haasteellisena. Miehet kokevat helposti tulevansa määritellyksi ongelmiansa kautta, joiden katsotaan liittyvän nimenomaan miehuuteen: päihteiden ongelmakäyttö, väkivaltaisuus, poissaolevuus. Samanaikaisesti palvelujärjestelmä tuntuu kääntävän selkensä tai

olevan puolueellinen. Erityisen tärkeänä miehet pitävät sitä, että kohtaaminen tapahtuu ilman syyllistämistä tai ennakko-oletuksia. (Nyqvist 2006, 167.)

Vanhempien osallisuutta koskevan tutkimuksen mukaan isät kokivat osallisuutensa sekä omassa perheessään että oman lapsensa palveluissa vahvaksi. Sen sijaan osallisuus lapsiperheiden palveluiden kehittämisessä osoittautui vain keskinkertaiseksi. Isien osallisuutta vahvistivat ydinperheessä eläminen, puolison hyvä terveydentila sekä isän korkea koulutus. Mielenkiintoista oli, että päivähoitossa olevien lasten isät kokivat vähäisempää osallisuutta kuin kotihoitossa tai koulussa olevien lasten isät. Lisäksi osallisuuteen vaikuttivat negatiivisesti isän kokemat haasteet omissa vanhemmuuden taidoissaan tai kokemukset vastuun kantamisesta lapsesta yksin. Arjen toimivuus, työn ja perheen yhteensovittaminen ja avun saaminen perhe-elämässä lisäsivät isän osallisuuden kokemusta, kun taas omassa lapsuudenperheessä koetut suuret ristiriidat heikensivät sitä. Myös riittävä tieto palveluista, huomioiduksi tuleminen oman lapsen palveluissa ja riittävät vaikuttamismahdollisuudet palveluihin lisäsivät isän osallisuutta. (Vuorenmaa 2016, 61–64.)

Yhdysvalloissa on tutkittu kodittomien isien palveluita ja niiden esteitä työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimus nosti esiin kolme keskeistä seikkaa: emotionaaliset, relationaaliset ja systeemiset tekijät. Emotionaalisia tekijöitä olivat toivottomuuden tunne (niin asiakkailta kuin työntekijöilläkin), miehuuteen liittyvä sosiaalinen stigma ja häpeä sekä työntekijöiden havaitsema tarve yhteiskunnalliselle myötätunnolle ja sensitiivisyydelle ("asiakkaiden kenkiin astuminen"). Relationaalsiin tekijöihin taas kuuluivat luottamussuhteen luominen sekä esteet ja säännöt palvelujen säännöissä, jotka saattoivat vaikeuttaa työskentelyä. Systeemisiä tekijöitä ovat tietoisuus problematiikasta, verkostotyö sekä kokonaisvaltainen lähestymistapa. Käytännössä nämä tekijät tarkoittavat esimerkiksi sitä, että hyvän suhteen luominen asiakkaaseen auttaa asiakasta kiinnittymään palveluun ja hyötymään siitä, jolloin työskentely on myös tehokasta. Myös "yhden luukun" malli todettiin tärkeäksi. (Rogers & Rogers 2019, 43–47.)

Sekä suomalainen että kansainvälinen tutkimus vahvistavat käsityksen, että isyydestä koituu miehelle lähtökohtaisesti positiivisia seurauksia (Mykkänen 2014, 32). Miehen sitoutumisesta isyyteen näyttävät hyötyvän kaikki: mies itse, lapsi, koko perhe ja yhteiskunta. Tämän vuoksi isyyttä on syytä tukea. Sitoutuminen vaatii rakennusaineikseen isän omaa halua ja kykyä, toisen vanhemman antamaa tilaa sekä yhteiskunnallista hyväksyntää. Isät itse kokevat tarvitsevansa eniten neuvoja ja hyväksyntää. (Mykkänen & Eerola 2014, 49–50, 63–64.)

3.3 Isänä yhteiskunnassa

Tämä kappale esittelee tutkimusta, joka kuvaa tai määrittelee isän ja isyyden paikkaa yhteiskunnassamme. Tarkemmin esittelen isyyttä ja työelämää sekä kriisien vaikutusta isyyteen.

3.3.1 Isät ja työelämä

Yksi yleisimpiä isyyteen liitettävistä näkökulmista on työ. Suomessa isien vanhempainvapaiden käyttö on ollut muita Pohjoismaita vähäisempää. Erityisesti vanhempainvapaiden jakautumiseen sukupuolten välillä näyttää vaikuttavan äidin asema työmarkkinoilla sekä hoivaan ja elättämiseen liittyvä sukupuoli-ideologia. Esimerkiksi vanhempien korkea koulutustaso ja isän ”valkokaulustyöläisyys” lisäävät todennäköisyyttä perhevapaiden tasaisempaan jakautumiseen perheessä. Erityisesti äidin sosioekonomisella asemalla on suuri merkitys isän vanhempainvapaan käytölle: äidin korkeampi asema työmarkkinoilla korreloi isän vanhempainvapaalle jäämisen todennäköisyyden kanssa. Suurin merkitys on kuitenkin isän omalla asenteella: jos isä ajattelee, että vanhemmuutta tulisi jakaa tasaisemmin eikä ajattele, että miehen kuuluu elättää ja naisen hoivata, hän todennäköisesti toimii myös itse oman ideologiansa mukaan toteuttaen jaettua vanhemmuutta. (Lammi-Taskula 2008, 133, 137, 139–140.)

Vanhempainvapaita on 2000-luvulla kehitetty nimenomaan isien oikeuksien näkökulmasta (Varjonen 2011, 99). Miehille suunnatut isyydevapaa sekä isäkuukausi saavuttivat vakiintuneen aseman, mutta edelleenkin lähes viidennes isistä jättää kokonaan käyttämättä jopa muutamien viikkojen mittaisen isyydevapaan. Isien perhevapaiden käytölle nähdään usein esteinä asenteet, perheiden talous ja työpaikkojen tilanteet. Tutkimuksesta käy kuitenkin ilmi, että perhevapaan käyttämättömyyteen liittyvät usein esimerkiksi nuori ikä, matala koulutus- ja tulotaso, heikko asema työmarkkinoilla ja maaseutumainen elinympäristö. Myös yrittäjyyden yhdistäminen vanhempainvapaisiin näyttää varsin haasteelliselta. Paljon vanhempainvapaita käyttäneiden isien puolisoissa taas on usein johtotehtävissä tai ylempinä toimihenkilöinä toimivia sekä korkeasti koulutettuja äitejä, mutta ristiriitaista kyllä, äidin isää korkeampi tulotaso ei aina kuitenkaan yhdisty isän perhevapaiden käyttöön etenkin alemmissa tuloluokissa. Myös isän työpaikka vaikuttaa: perhevapaat jäävät usein käyttämättä, jos isän työpaikka on pieni, miesvaltainen ja yksityisellä sektorilla. Enemmän taas perhevapaita käyttävät julkisella sektorilla, korkeakoulutetuilla naisvaltaisilla aloilla toimivat isät. (Saarikallio-Torp & Haataja 2016, 80–81, 96, 99–101, 106–107.)

Reilu vuosikymmen sitten ruotsalaisten isien vanhempainvapaiden käytön tukemista koskevasta tutkimuksesta kävi ilmi, että vaikka työelämässä sekä virallinen että epävirallinen tuki miesten vanhempainvapaan pitämiseen on lisääntynyt, on se silti vielä verrattain vähäistä. Lisäksi ”valkokaulustyöntekijät” saivat enemmän sekä virallista että epävirallista tukea vanhempainvapaalle jäämiseen verrattuna työväenluokkaan. (Haas & Hwang 2009, 303, 313.)

3.3.2 Kriisien vaikutus isyyteen

Isien omat kriisit näyttävät usein laajenevan koko perheen kriiseiksi. Esimerkiksi työelämän vaatimuksista kuormittunut isä voi olla perheessä ja lapselle poissaoleva ja etäinen. Samoin vanhemman väkivaltaisuus parisuhteessa koskettaa luonnollisesti koko perhettä. Vaikka Pohjoismaissa isät ottavat suhteellisen paljon vastuuta lasten hoitoon liittyvistä asioista, näkyvät äitien ensisijaista hoivaoletusta koskevat asenteet esimerkiksi silloin, kun äiti sairastuu psyykkisesti ja pääasiallinen vastuu siirtyy isälle: tuloksena on usein parisuhteen kriisi. Tämän vuoksi on tärkeää, että jokainen isä voisi löytää oman tapansa olla hoivaava vanhempi, isä ja mies. (Nyqvist 2006, 128, 130, 138, 168.)

Lapsuuden elinolojen yhteyttä aikuisuuden hyvinvointiin koskevassa tutkimuksessa käy hieman yllättäenkin ilmi, että isän matalampi koulutustaso suojaa lasta tulevaisuudessa mielenterveysperustaiselta työkyvyttömyydeltä. Yleisestikin vanhempien mielenterveysongelmat ja myös somaattiset sairaudet ovat yhteydessä nuorena aikuisena koettuihin psyykkisiin ongelmiin ja huono-osaisuuteen. (Merikukka 2020, 85.) Esimerkiksi vanhemman päihdeongelman hoitamisella on suuri merkitys lapsen elämään: hoitamaton päihdeongelma asettaa lapsen terveen kehityksen suureen riskiin. Raitistuminen tai ongelmajuomisen lopettaminen ei kuitenkaan ole kovin yleistä, eikä päihdehoitoon pääseminenkään vielä ratkaise kaikkia ongelmia, koska tyypillistä on, että hoidossa keskitytään ainoastaan päihdeongelmaiseen henkilöön, ei koko perheeseen. (Pirskainen 2019, 167, 184–185.)

Isien sosiaalisten verkostojen merkitystä vauva-aikana käsittelevässä tutkimuksessa isät nimesivät tärkeimmäksi tuekseen omat läheisensä, vierastaen virallisia auttajatahoja. Osa isistä koki, ettei heillä ole ketään, kenen puoleen tarvittaessa kääntyä. Tällöin viranomaisten merkitys korostuu sen varmistamiseksi, ettei kukaan jää ilman tarvitsemaansa tukea. Rinnalle tulisi kehittää esimerkiksi verkossa tapahtuvaa auttamistyötä ja moninaista vertaistoimintaa, sekä tukea molempia vanhempia työelämän joustoin ja henkilöstöpoliittisin ratkaisuin. (Lähtenmäki & Neitola 2014, 67–68, 72–74.)

3.4 Sukupuoli ja isyys

Edellä esitelty keskustelu työssäkäynnin jakautumisesta – kuka ja kuinka paljon töissä käy – on ”sukupuolen tekemistä” aidoimmillaan. Yksittäiset vanhemmat tekevät valintojaan vallitsevassa kulttuurisessa ja sosiaalisessa kontekstissa. Vaikka vanhempainvapaat ovat (Pohjoismaissa) jo suhteellisen vanha järjestelmä, ovat niitä etenkin Suomessa edelleen käyttäneet pääasiassa äidit. (Lammi-Taskula 2008, 133–134.) Viimeisen kymmenen vuoden aikana perhevapaajärjestelmää on pyritty uudistamaan tasa-arvoisemmaksi. Muissa Pohjoismaissa tämä lienee onnistunut Suomea paremmin ja niissä isät ovat ryhtyneet käyttämään perhevapaita enemmän. Suomessa ajatusmaailma on periaatteessa tasa-arvoa kannattava, mutta etenkin miehet näyttävät kannattavan perinteistä sukupuolittunutta vanhemmuutta (Ylikännö, Hakovirta & Salin 2016, 242.)

Isyyden vahvistuminen on viime vuosikymmeninä nähty nimenomaan sukupuoliroolien samankaltaistumisena tai häviämisenä. Vaihtoehtoinen näkökulma on, että isyyttä katsotaan nimenomaan miehisyyden kautta. Isätyön kohdalla tämä tarkoittaa sen pohtimista, kuinka pitkälle työtä perheiden kanssa voidaan tehdä sukupuolesta käsin esimerkiksi neuvolapalveluissa, huolto- ja tapaamisasioissa tai vaikkapa perhepolitiikassa. Esimerkiksi juuri perhevapaauudistuksen kautta olisi mahdollista tukea tasapuolisempaa vanhemmuutta, joka toisi isälle enemmän kokemusta lapsensa tasa-arvoisena hoivaajana toimimisesta, mikä toivottavasti vähentäisi ajalle tyypillistä keskustelupalstapuhetta isien ”tumpeloinnista” ja kyvyttömyydestä vanhempana toimimiseen. Myös neuvolapalveluiden laajentaminen perhekeskusmallin alle ja isien tuominen aktiivisesti osalliseksi niin lapsen virallisiin asioihin kuin vertaistuelliseen toimintaankin nähdään tärkeinä ja pohjoismaisen esimerkin mukaisina toimenpiteinä. (Huttunen 2014, 193–195.)

Työntekijän sukupuolella ei ole lähtökohtaisesti miesasiakkaalle suurta merkitystä. Useampi mies koki kuitenkin helpompana työskennellä mies- kuin naistyöntekijän kanssa. Miesten hakeutumiselle tuen piiriin vaikuttaa työntekijän sukupuolta enemmän toiminnan miesmyönteinen imago. Työntekijöiden puolueettomuus koetaan tärkeänä tahosta riippumatta. Myös tuen muoto vaikuttaa: esimerkiksi ryhmätyöskentelyyn mukaan tulemiseen näyttää olevan korkeampi kynnys kuin yksilö- tai parityöhön. (Nygqvist 2006, 123–124, 131, 147.)

Yksinhuoltajaisien isyyskokemuksia tutkittaessa kävi ilmi, että isät kokivat nimenomaan viranomaisten vastustavan isän yksinhuoltajuutta. Isien mukaan heidän myös täytyisi olla ”hiukan parempia ollakseen tasaveroisia” äidin kanssa: kriteerit ovat siis korkeammat. Tosin myös päinvastaisia kokemuksia tuotiin ilmi. (Tuovinen 2014, 128–129, 133.) Ylipäänsä isyys tuntuu olevan sivuosassa viranomaisten keskittyessä vanhemmuudessa äiteihin. Esimerkiksi suomalaisia

huostaanottoasiakirjoja tutkittaessa on todettu, että isistä puhutaan vähemmän kuin äideistä. Isät mainitaan sivulauseissa eikä edes heidän problematiikkaansa avata samalla tapaa kuin äitien: ainoastaan todetaan, että isä ei voi hoitaa lasta. Toisaalta isien vaikeuksia ymmärretään äitejä paremmin ja äitien katsotaan jollakin tasolla olevan vastuullisia myös isien aiheuttamista ongelmista. Isiltä ei aina edes vaikuteta odottavan hyvää vanhemmuutta eikä heitä pidetä vanhemmuudessaan yhtä vastuullisina kuin äitejä. (Hiitola 2015, 97–100.)

Tšekien tasavaltaan sijoittuvassa tutkimuksessa todettiin, että lapsiperheiden sosiaalityössä toimivat sosiaalityöntekijät ajattelevat äitien selviävän vanhemmuudesta paremmin synnynnäisen äidinvaistonsa vuoksi. Isät näyttäytyivät sosiaalityöntekijöiden puheissa enemmänkin vastuuttomina vapaa-ajasta nauttijoina. Kulttuurissa on selkeästi nähtävillä ajatus isistä elättäjinä ja äideistä lasten hoitajina. Sosiaalityöntekijät ajattelivat työskentelevänsä koko perheen kanssa, mutta tosiasiasa työskentely keskittyi äitiin ja lapseen. Suurin haaste molempien vanhempien kanssa työskentelemiseen liittyi isän poissaoloon perheen arjesta, pääsääntöisesti työnteon mutta myös esimerkiksi parisuhdevaikeuksien vuoksi. Isien kanssa työskentely koetaan vaikeaksi isien ”sysätessä” vastuun perheen ongelmien selvittämisestä äidin harteille. Yllättäen naissosiaalityöntekijät nostivat haasteena esiin myös miesten flirttailun työntekijän kanssa häiriten asiakassuhteen luomista. Muutenkin kommunikaatio koettiin luontevammaksi saman sukupuolen kesken. Molempien vanhempien kanssa työskentely koettiin haasteellisena ja koska isä on paljon töissä eikä itse aloitteellinen, on hänet helppo sivuuttaa työskentelystä. Myös asiakkaiden omien asenteiden koettiin vaikuttavan: sosiaalityöntekijän sukupuoli, ikä ja se, onko hän itse vanhempi, saattoivat vaikeuttaa nimenomaan isien kanssa työskentelyä uskottavuuden puutteen vuoksi. (Grundelova & Stankova 2019, 1919–1920, 1923–1926.)

4 HALLINNAN ANALYTIikka TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ

Tässä kappaleessa esittelen teoreettisen viitekehysten. Erityisesti käsittelen vanhemmuuden hallintaa sekä tasa-arvoa ja poliittista hallintaa.

4.1 Hallinnan analytiikka

Hallinnan analytiikaksi kutsutun teorian luoja on ranskalainen filosofi Michel Foucault. Hän lähtee rakentamaan hallinnan käsitettä esimerkein, jotka koskevat esimerkiksi 1600-luvun viljakauppaa, tuoden näkyväksi mekanismit, joilla yhteiskunta ohjaa yksilön elämää. Foucault'n mukaan hallinta liittyy valtaan, joka on ihmisten välistä toimintaa, mutta ne eivät tarkoita samaa eivätkä ole toistensa synonyymeja. Hallinta koskee nimenomaan asioita, mutta kohdistuu ihmisiin ja mahdollisesti toisten lisäksi myös itseen. Hallinta ei ole määräämistä eikä se voi toteutua pelkästään lainsäädännön keinoin. Sitä vastoin tieto ja tiede ovat hallinnalle tärkeitä, erityisesti tilastot ja tilastotiede. (Foucault 2010, 45–46, 106–107, 332; Helén 2010, 29; Koivusalo 2012, 216, 219.)

Foucault (2010, 130–133, 135, 149, 152, 329, 336) näkee hallinnan alkaneen niin sanotusta sielunpaimennuksesta (kirkon hallinnasta) jatkuen valtion ja lopulta talouden (poliittiseen) hallintaan: hallinta tulee olemaan aina läsnä yhteiskunnassa tavalla tai toisella. Esimerkiksi paimenvaltaa kuvatessaan Foucault kertoo tavasta, jolla paimen johtaa laumaansa kuin Jumala ihmistä. Tätä paimenvaltaa leimaa hyvä tarkoitus, kuten paimenella, joka etsii laumalleen laidunta. Paimenvalta on valtaa kohti päämäärää ja se kohdistuu yksilöiden moneuteen; voidaankin siis puhua jopa politiikasta. Poliitikko ei kuitenkaan ole paimen, eikä sielunpaimennus ole

määräämistä, vaan positiivista valtaa: kykyä hallita toisia ja toisaalta halua olla toisten hallittavana. Erityisesti sielunpaimennus liittyy kristinuskon filosofiaan.

Hallinnan kohteena ovat aina ihmiset: yksilöt, ryhmät ja väestö; talous ja mielipiteet. Hallinta ei kuitenkaan ole suoraa toimintaa ihmistä kohtaan (kuten valta) vaan luonteeltaan epäsuoraa. Hallinta ei myöskään suoraan ole esimerkiksi valtion palveluksessa. (Foucault 2010, 127–128, 239, 260.)

Pelkistetyimmillään voidaan sanoa hallinnan olevan elämän ohjaamisen ohjaamista (Koivusalo 2012, 237). Hallinnan lähtökohtana on, että sen tekijöiden ja kohteiden tavoitteet yhtenevät ja luovat hyvinvointia. Ristiriitaista kuitenkin on se, että tämä voi tapahtua yksilön ulkopuolelta ja vastoin tämän tahtoa: mikäli yksilö asettuu vastahankaan, tulee yhteiskunnan ohjata häntä oikeaan suuntaan. Hallinnan analytiikassa ajatellaan, että yhteiskunta asettaa yksilölle päämäärät, joita yksilö kuitenkin kuvittelee tavoittelevansa omien valintojensa ja arvojensa perusteella. Nykyisessä, yksilökeskeisemmässä yhteiskunnassa yksilö jää selviämään näiden odotusten kanssa suhteellisen yksin, vailla yhteisönsä tukea solidaarisuuden ja luokkatietoisuuden menetettyä merkitystään. Kun yksilöön kohdistuvat odotukset eivät täyty, osoittaa syyttävä sormi yksilöä, ei yhteiskuntaa, epäonnistumisesta. (Kantola 2010, 115–116; Selkälä 2013, 82, 85–86.) Foucault näkeekin, ettei reflektiolle tai edes tietoisuudelle ole juuri sijaa hallinnallisuudessa. Koivusalon (2012, 206) mukaan hallinnassa on samoja elementtejä behaviorismin kanssa: yksilön toimintaan pyritään vaikuttamaan säätelemällä yksilöä ympäröiviä muuttujia.

Tänä päivänä vapaus on yhä keskeisempi tavoite, samanaikaisesti, kun meidän valvontamme lisääntyy jatkuvasti. Elämäämme hallitsevat yhä enemmän talouden lait ja kontrollista huolehtii turvallisuuskoneisto. (Koivusalo 2012, 195, 215.) Nykypäivänä yhteiskunnallisen hallinnan ajatellaan kuitenkin toteutuvan yhä enemmän yksilön omien, vastuullisten valintojen, eli siis henkilökohtaisen vapauden, kautta. Vapaus vaatii siis aktiivisuutta. Kuitenkin myös yksilön vapaus yhteiskunnassa on hallintaa, jolla varmistetaan, että yksilö omalla toiminnallaan edesauttaa yhteiskunnan toimintaedellytyksiä. Tästä huolimatta hallinta sinällään ei ole alistavaa, vaan sen pitäisi tuottaa yksilölle hyvää. (Eräranta 2007b, 85; Saastamoinen 2010, 234–235; Selin 2010, 214.)

Hallinnan analytiikan avulla on mahdollista tarkastella yhteiskunnassamme olevaa valtaa, joka on olemassa joka puolella yhteiskuntaa. Hallinta on siis yhteiskunnallisen muutoksen koordinoimista. Hallinnan analytiikka ei tarjoa tiettyä, yhtenäistä metodologiaa vallan tutkimiseen, vaan enemmänkin näkökulmia ja käsitteitä, joita voi soveltaa tilannekohtaisesti. (Saari 2007, 213; Kaisto & Pyykkönen 2010, 7, 10, 14.) Hallinnan analytiikka osuu sattuvasti sosiaalityöhön ja -palveluihin, koska myös se pelaa kontrollin ja tuen ristiriidalla: miten tukea riittävästi kontrolloimatta liikaa (Koivusalo 2012, 196)?

Hallinnan tekniikat ovat tapoja instrumentalisoida hallintaa, saattaa hallinta toiminnan tasolle. Esimerkiksi suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa ihanteellisena yksilönä pidetään aktiivista ja työkykyistä henkilöä, joka haluaa olla osana yhteiskuntaa ja tehdä työtä. (Selkälä 2013, 52, 67, 79.) Hallinnan tekniikoiden avulla yksilöä ohjataan tähän suuntaan. Käytännössä hallinnan tekniikoita tai välineitä voivat olla esimerkiksi politiikka, yksilöiden ohjaamisen tavat, varhaisen puuttumisen ideologia tai jopa psykoterapia (Helén 2010, 29; Perttula 2015, 63). Yhtä kaikki, hallinnan tekniikoiden tulee olla niin voimakkaita, että yksilö kokee niiden mukaan toimimisen välttämättömäksi (Kaisto 2010, 65).

4.2 Vanhemmuuden ja isyyden hallinta

Perheen Foucault (2010, 68–68, 80–81, 112) näkee hallinnan välineeksi etenkin silloin, kun yhteiskunnan täytyy jollakin tavalla vaikuttaa yksilöiden sukupuolielämään, esimerkiksi parisuhteisiin tai lasten hankkimiseen. Hallinnan tavoite on väestö itse ja väestön etu. Foucault'n mukaan kuri tuottaa normalisaatiota, mutta toisaalta väestöä ei voi ohjailla pelkästään laein. Voidaankin tutkimukseeni liittyen pohtia esimerkiksi perhevapaaudistuksen merkitystä isien perhevapaiden käytön tukemisessa, "uuden isyyden" tuomisessa arkipäiväiseksi, Foucault'ta mukaillen normiksi.

Vanhemmuuskeskustelussa muutos äitien tarjoaman hoivan korostamisesta yhteisvanhemmuuteen kannustamiseen on merkinnyt muutosta myös yhteiskunnallisessa hallinnassa. Pelkästään äidin tarjoamassa hoivassa ovat olemassa (kaiken totutun lisäksi) myös vaaran elementit: sukupuoli-identiteetin vinoumat, lapsen rajattomuus tai kykenemättömyys itsenäistymään. Toki haasteensa ovat myös jaetussa vanhemmuudessa, esimerkiksi nuorten isien vaikeuksissa ottaa paikkaansa isänä. Yhtä kaikki, isän tulee tänä päivänä lunastaa paikkansa yhteiskunnassa omalla kunnollisuudellaan. Tämä tapahtuu hallitsemalla itseään ja ohjaamalla muita (isiä). (Eräranta 2007b, 86, 89, 91–92, 96, 100.)

Isyyden hallintaan suomalaisessa yhteiskunnassa liittyvät keskeisesti hoivan ja työelämän kysymykset ja sitä myötä isien asema ja toiminta toisaalta ydin- / eroperheissä ja toisaalta työn ja perheen ristipaineessa. Nämä teemat verhotaan usein lapsen edun ja tasa-arvon käsitteisiin. Julkisessa keskustelussa tämä näkyy siten, että isä asetetaan joko eroisän rooliin, jossa keskiössä on syrjäytymisen ehkäisy, tai ydinperheisän rooliin, jossa isä täytyy saada ymmärtämään oman osallistumisensa merkitys. Tärkeässä asemassa ovat esimerkiksi asiantuntijat ja media: millä tavoin isyydestä puhutaan ja millaisia näkökulmia isyyteen tuotetaan. Nähtävissä onkin kaksi erilaista kehityskulkua: isyys joko vahvistuu tai ohenee. Myös perhemuodot asettuvat vastakkaisiksi, ero- tai ydinperheiksi. (Eräranta 2006, 293–296.)

Tarkemmassa tarkastelussa Eräranta (2006, 297) huomaa, että hyvin keskeistä lapsen edun käsitettä ei edes avata, mikäli kyse on tavanomaisesta vakaasta perheestä, vaan lapsen etu tulee mukaan keskusteluun silloin, kun perheeseen liittyy jokin ongelma. Tällöin myös julkisen vallan väliintulo on mahdollinen. Lapsen edun käsite on kuitenkin itsessäänkin hyvin monitahoinen, eikä sitä ole määritelty tyhjentävästi, vaikka se keskeisesti onkin mukana esimerkiksi lastensuojelulainsäädännössä. Yleisin syy sille, että yhteiskunta puuttuu isyyteen, on vanhempien ero. Erojen yleistymisen katsotaan liittyvän naisten itsenäistymiseen ja naisten myös ajatellaan ”jyräävän” isät erotilanteissa. Miehiä pidetään vastahakoisempina eroamaan naisiin verrattuna. Yhteiskunnallinen huoli liittyy nimenomaan isien ja lasten välisten suhteiden katkeamiseen. Naisten ja yhteiskunnan (äitien ja naisvaltaisen sosiaaliviranomaisten) koetaan liittoutuneen keskenään syrjäyttäen isät yhteiskunnasta. Naisvaltaiset instituutiot koetaan ongelmallisiksi, erityisesti, jos nainen määrittelee miestä. Erityisesti eroisyyteen liittyvissä tilanteissa nähdäänkin tärkeänä tukea isyyttä erityisin menetelmin palvelujärjestelmän toimesta. (Eräranta 2006, 297–299, 302.)

Ydinperheisyydessä taas ongelmaksi nousee isien haaste sovittaa yhteen työ- ja perhe-elämä. Tässä kohtaa astuvat mukaan myös työmarkkinat. Naisten tiedetään kantavan suurempi hoivavastuu ja sen myötä perheellistymisen taloudelliset seuraukset, sekä yksilöinä että toimialoina. Siitä huolimatta yritykset perhevapaajärjestelmän tasa-arvoistamisesta tuntuvat törmäävän kiviseinään kerta toisensa jälkeen. (Eräranta 2006, 300.)

4.3 Tasa-arvo ja (poliittinen) hallinta

Hyvinvointivaltion yksi keskeisimmistä tehtävistä on tasa-arvon edistäminen, mikä tarkoittaa erityisesti rakenteisiin ja rakenteelliseen valtaan puuttumista (Hänninen 2010, 81). Vanhemmuuden tasa-arvosta puhuttaessa tämä on erittäin selkeästi nähtävillä.

Koska nykyinen liberaali hallinta toimii vapaus – kontrolli -akselilla (Koivusalo 2012, 223, 230), sopii hallinnan analytiikka hyvin avuksi ymmärtämään esimerkiksi aikaisempaa tutkimusta käsittelevässä osiossa laajalti huomiota saanutta isien vanhempainvapaiden käyttöä suomalaisessa yhteiskunnassa. Liberaalissa hallinnassa vapauden rajoittaminen on huonoa hallintaa ja vallan väärinkäyttöä. Suomessa halutaankin kynsin hampain pitää kiinni perheiden vapaudesta valita itse sopiva tapa hoitaa lapsia, ja sitä perustellaan usein nimenomaan taloudellisin perustein. Kuitenkin on voitu osoittaa, että tosiasiallisesti perheet eivät ole tehneet juurikaan taloudellista selvitystyötä perhevapaiden jakamisen suhteen. Näkisin siis tässä olevan

malliesimerkki ilmiöstä, joka on hallinnan kohteena. Yhteiskunnan tulisi ohjata ja kontrolloida perhevapaiden käyttöä peilaten sitä perheiden valinnanvapauden asteeseen, mikäli halutaan edetä kohti tasa-arvoa ja tasa-arvoista vanhemmuutta. Myös Kaisto ja Pyykkönen (2012, 16) toteavat, että tänä päivänä hallinnan käytännöt toteutuvat etäältä, esimerkiksi vaikuttamalla yksilön saamiin etuuksiin. Myös sikäli keskustelu perhevapaista on loistava esimerkki nykypäivän hallinnallisuudesta.

Miehisyyteen katsotaan perinteisesti liittyvän etuoikeuksien lisäksi myös vastuita: vastuu perheen toimeentulosta ja yksityisasioiden hoitamisesta perheen ulkopuolella. Vastuun kantaminen tarkoittaa kunniallisuutta, mutta se tuo mukanaan myös pärjäämisen pakon. Uudenlaisesta miehen mallista puhuttaessa onkin tärkeää, että se todella tarjoaa jotakin parempaa kuin perinteinen maskuliinisuus. Yksilöiden muutoksen lisäksi vaaditaan yhteisöllistä ja kulttuurista muutosta. (Lidman 2015, 223, 237.) Muutos ei aina kuitenkaan ole ristiriidatonta eivätkä sukupuolia koskevat odotukset toteudu tasa-arvoisesti.

Hallinta on mitä suurimmissa määrin politiikkaa ja toisin päin. Siksi hallinnasta ei voida puhua puhumatta politiikasta. Hallintaan liittyvää politiikkaa tehdään monella eri tasolla kuntatasolta yleismaailmallisiin sopimuksiin. Kunnallispolitiikkaa tutkittaessa on todettu, että siinä missä miehiset, ”kovat” toimintatavat naisella tuovat naiselle negatiivisen leiman, koetaan miesten uudenlaiset, ”pehmeät” toimintatavat positiivisena (Raevaara 2007, 134).

Myös politiikkaan liittyvät hallinnan käytännöt ovat muuttuneet uusliberalismin ja managerialismin nousun myötä. Esimerkiksi perhevapaaudistus, joka nähdään sukupuolten ja vanhempien väliselle tasa-arvolle merkitykselliseksi toimeksi, on Suomessa junnannut erilaisten selvitysten alla jo kohta muutaman vuosikymmenen. Näyttääkin siltä, että (tasa-arvo)politiikka on typistynyt selvitysten ja arviointien tekemiseksi vailla konkreettisia toimenpiteitä. (Elomäki & Ylöstalo 2017, 91.)

Yhteiskunnallinen keskustelu tarjoaa myös ratkaisuja. Perheitä kannustetaan tasavertaiseen hoivavanhemmuuteen paitsi taloudellisista syistä, myös siksi, että suhde lapseen olisi vahva molemmilla vanhemmilla. Tasa-arvon toteutuminen ei kuitenkaan ole ongelmatonta ja siinä ovat vastakkain niin oikeudet kuin velvollisuudetkin. Mukaan astuu myös sukupuoli: äitien ja isien mahdollisuudet eivät tosiasiallisesti näyttäytyä tasavertaisina. (Eräranta 2006, 301–302.)

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Isätyö valikoitui tutkielmani aiheeksi sattumien kautta. Alkuperäistä tutkimusideaani ei ollut mahdollista toteuttaa Ensi- ja turvakotien liitossa päällekkäisten, asiakkaisiin keskittyvien tutkimusprojektien vuoksi. Minulle kuitenkin tarjottiin mahdollisuutta tehdä tutkimustani siten, että tietolähteinä toimivatkin työntekijät. Olin jo päättänyt suunnata tutkimukseni aiheen isiin ja keskusteltuani eri mahdollisuuksista silloisen graduohjaajani kanssa, päädyin tekemään tutkielmani isätyöstä. Aika pian sain huomata, että isätyöstä ei tutkimustietoa juurikaan löytynyt. Niinpä päädyin muotoilemaan omat tutkimuskysymyksetni niin, että voin selvittää perustavanlaatuisia tietoja isätyöstä. Sen lisäksi minua kiinnosti katsoa isätyötä hallinnan analytiikasta käsin, joka on minulle tuttu teoria kandidaatin tutkielmasta.

Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä isätyö työntekijän näkökulmasta katsottuna on?
2. Millä tavalla isätyö näyttäytyy hallinnan elementeistä käsin tarkasteltuna?

Olen rajannut tutkimuskysymyksiä niin, että työntekijät pohtisivat nimenomaan omaa työtään ja työtöitänsä isien kanssa. Tämän ulkopuolelle rajautuu esimerkiksi muu miesten kanssa tehtävä sosiaalityö ja siihen liittyvät erityispiirteet. Hallinnan analytiikan tiedostan erittäin käytetyksi teoriaksi sosiaalityön tutkimuksessa, mutta se tuntui hyvältä vaihtoehdolta, koska koen sen liittyvän olennaisiin isätyön ominaisuuksiin, esimerkiksi valta-asetelmiin.

6 AINEISTO JA MENETELMÄ

Kuvaan tässä kappaleessa, millä tavoin tutkimusaineistoni on kerätty ja miten olen suorittanut aineiston analyysin. Lisäksi käyn lyhyesti läpi aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät yleisellä tasolla.

6.1 Aineiston kerääminen

Esittelen lyhyesti konkreettisen aineistonkeruuprosessini kulun. Käyn myös läpi aineistonhankintamenetelmäni teemahaastattelun.

6.1.1 Kuvaus aineiston keräämisestä

Aineisto on kerätty teemahaastatteluun haastattelemalla kahdeksaa Ensi- ja turvakotien liiton jäsenjärjestöjen työntekijää, jotka tekevät isätyötä tavalla tai toisella. Lähestyin Ensi- ja turvakotien liittoa keväällä 2020 alkuperäisen tutkimusideani kanssa. Tämä alkuperäinen suunnitelma ei lopulta toteutunut, mutta liitosta kerrottiin, että voisin saada tutkimusluvan, mikäli haastattelin asiakkaiden sijaan työntekijöitä. Aiheen uudelleenmuokkauksen jälkeen hain tutkimuslupaa 27.5.2020 ja se myönnettiin 9.6.2020.

Tutkimukseni mentorina Ensi- ja turvakotien liitosta toimi liiton kehittämisspällikkö. Hän koosti yhdessä liiton asiantuntijan kanssa minulle listan jäsenjärjestöjen työntekijöistä, jotka tekevät erityisesti isätyötä. Työskentelyn aluksi haastattelin sekä kehittämisspällikköä että kyseistä asiantuntijaa esitiedon ja -ymmärryksen laajentamiseksi sekä kysymysteemojen testaamiseksi. Haastattelukutsut lähetin sähköpostitse 13.8.2020 yhteensä kymmenelle työntekijälle. Osa haastattelukutsun saaneista välitti kutsua eteenpäin oma-aloitteisesti ja osa ehdotti minulle henkilöitä, joita voisin myös kutsua haastatteluun. Lopulta

haastateltaviksi lupautuivat kahdeksan isätyön ammattilaista. He työskentelevät Ensi- ja turvakotien liiton jäsenjärjestöissä ympäri Suomen erilaisissa työtehtävissä ja erilaisilla koulutustaustoilla. Myös haastateltavien iässä ja työurien pituudessa oli suurta vaihtelua. Haastatelluista puolet olivat miehiä ja puolet naisia. He työskentelivät kriisi- ja väkivaltatyössä, parisuhde- ja eroauttamistyössä, vauvaperhetyössä sekä päihdeperhekuntoutuksessa, osa myös suoraan isä- ja miestyössä. Yksi haastateltavista työskenteli haastatteluhetkellä esimiestyössä, mutta oli ennen esimiestyöhön siirtymistään tehnyt mittavan uran asiakastyössä. Koulutustaustaksi kerrottiin esimerkiksi kättilö, psykiatrinen sairaanhoitaja ja sosiaalityöntekijä.

Haastattelut toteutettiin elo-syyskuussa 2020. Vallitseva koronaviruspandemia vaikutti haastattelujen toteuttamiseen siten, että suunniteltua suurempi osa haastatelluista (yhteensä seitsemän kappaletta) toteutettiin etäyhteydellä. Vain yksi haastattelu tehtiin kasvotusten. Olin tarjonnut haastateltaville nämä kaksi vaihtoehtoa, joista alkuperäiset toiveet jakautuivat puoliksi. Kolme suunniteltua tapaamista kuitenkin siirrettiin yhteisymmärryksessä etäyhteydellä tapahtuviksi, kun koronatilanne alkoi vaikeutua suunnilleen koulujen alkamisajan aikoihin.

Haastattelukutsussa olin kertonut tutkimukseni aiheesta ja asioista, jotka minua siinä kiinnostavat. Haastattelutilanteen aluksi kertosin nämä asiat ja avasin niitä vielä hiukan tarkemmin. Kerroin, että olen valmistellut haastatteluun muutamia teemoja, joista voimme keskustella, mutta ne eivät sido meitä vaan keskustelu voi edetä myös varsin vapaasti haastateltavan tärkeäksi pitämiin asioihin. Teemat olin valinnut siten, että ne liittyvät tutkimuskysymyksiini ja käyttämäni teoreettiseen viitekehykseen. Olin valmistellut myös muutamia teemoihin liittyviä apukysymyksiä hiljaisten hetkien varalle.

Haastattelut toteutuivat etäyhteyksistä huolimatta rennossa ilmapiirissä ja keskustelu eteni varsin jouhevasti. Sopivissa kohdissa palautin keskustelua valmistelemini teemoihin, mutta usein aiheet tuntuivat tulevan käsitellyksi kuin itsestään. Haastattelun aikana tein pieniä muistiinpanoja, joihin merkitsin käsitellyt teemat tai mahdolliset jatkokysymykset. Haastattelujen edetessä huomasin kahden teeman olevan hiukan päällekkäisiä, joten yhdistelin niitä haastatteluissa. Haastateltavat olivat selvästi kiinnostuneita aiheesta ja kokivat sen käsittelyn merkitykselliseksi. Myös heidän ammatillinen osaamisensa oli vaikuttavaa, mikä teki keskustelun helpoksi. Tiedon syntymisen kannalta huomioitava on, että myös oman koulutukseni ja ennen kaikkea aikaisemman työkokemukseni vuoksi työntekijöiden tekemä työ ja ilmiöt, joiden kanssa he työskentelevät, olivat minulle suurelta osin tuttuja. Ajattelen tämän vaikuttaneen keskustelun tasoon ja sisältöön verrattuna esimerkiksi, jos olisin haastatellut työntekijöitä ilmiöistä, joista minulla olisi vain hyvin vähän tietoa.

Tallensin haastattelut sekä nauhurilaitteelle että puhelimen äänitiedostoon tallennuksen varmistamiseksi. Haastattelutilanteet muodostuivat keskimäärin tunnin mittaisiksi. Haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut tekstiksi kohtalaisen sanatarkasti, jättäen kuitenkin litteroimatta esimerkiksi jatkuvasti toistuvat täytesanat, toistot ja äännähdykset. Litteroinnin yhteydessä kuuntelin haastattelun kahteen kertaan, ensin lyhyemmissä osissa tekstiä kirjoittaen ja sen jälkeen pidemmissä osioissa tekstiä muokaten ja tarkentaen. Tekstiaineisto on laajuudeltaan 70 sivua (fonttikoko 11, riviväli 1,15).

6.1.2 Teemahaastattelu aineiston keräämisen tapana

Tutkimushaastattelussa haastattelija (tutkija) kysyy haastateltaviltaan kysymyksiä aiheesta, josta hän haluaa tietää lisää. Asetelma ei kuitenkaan ole niin yksinkertainen, miltä se kuulostaa. Haastattelu on aina sosiaalinen tilanne ja siihen vaikuttaa sosiaalinen maailmamme. Lähtökohta on, että haastattelija on valmistautunut ja kokeneempi suorittamaansa tehtävään, haastateltavalle tilanne voi olla ainutkertaisempi. On haastattelijan vastuulla luoda tilanteesta miellyttävä esimerkiksi laatimalla ymmärrettävät kysymykset, joihin on helppo tai ylipäätään mahdollinen vastata. (Singleton & Straits 2012, 90–91.)

Teemahaastattelu on yksi haastattelumuodoista ja se on suosittu tapa kerätä aineistoa laadullisessa tutkimuksessa. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiiri ja käsiteltävät teemat on tutkija etukäteen suunnitellut, mutta haastattelutilanne ei etene tietyssä järjestyksessä tai tietyin kysymyksinkään, vaan usein varsin vapaamuotoisesti muistuttaen tavallista keskustelua. Teemahaastattelu vaatii tutkijalta keskittymistä ja tilanteen ”päällä” pysymistä. Haastattelun aikana on tärkeää huomata haastateltavan antamat mahdollisuudet päästä asioissa syvemmälle ja myös hyödyntää ne. Lisäksi tulee miettiä, millä tavoin monet eri tekijät vaikuttavat haastattelutilanteeseen: omalla kohdallani esimerkiksi se, että tutkimusaiheeni koskee miehiä, mutta olen itse nainen. (Alasuutari 2011, 143–144; Eskola, Lätti & Vastamäki 2018, 27, 29–30.)

6.2 Tutkimusmenetelmä

Seuraavaksi esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmän.

6.2.1 Laadulliset menetelmät

Tutkimusotteet voidaan luokitella karkeasti kahteen pääluokkaan: laadullisiin eli kvalitatiivisiin ja määrällisiin eli kvantitatiivisiin menetelmiin. Laadulliset

tutkimusmenetelmät koostuvat laajasta joukosta erilaisia lähestymistapoja ja tutkimusotteita. (Vuori 2021a.) Juhila (2021a) on listannut laadullisten menetelmien erityispiirteiksi muun muassa sen, että aineisto on yleensä strukturoimatonta ja analyysissä keskitytään usein toimintaan ja asianosaisten omiin näkemyksiin. Tutkimuksen aluksi tutkijan tulee valita oma näkökulmansa tutkittavaan aiheeseen ja tutkimuksen aikana pitäytyä siinä (Jokinen 2021). Laadullisessa tutkimuksessa huomio on tutkittavan aiheen kokonaisuudessa, ei tilastollisesti merkittävässä eroissa esimerkiksi haastateltavien välillä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ratkaisemaan tutkittava aihe pelkistykseen keinoin. Tämä tapahtuu tarkastelemalla aineistoa tietyistä näkökulmista käsin ja yhdistelemällä havaintoja. Pelkistämisen jälkeen tutkimuskysymystä lähdetään ratkaisemaan aineistoa tulkitsemalla. Apuna käytetään aikaisempaa tutkimusta ja teoriakirjallisuutta. Havaintoja siis ensin tuotetaan ja sitten selitetään. (Alasuutari 2011, 38–40, 44, 47, 50.)

Laadullisessa tutkimuksessa etsitään usein asioiden merkityksiä. Merkityksen käsite on yksinkertaisuudessaan haastava. Lyhyesti voidaan sanoa merkityksen olevan sitä, mitä jokin asia tarkoittaa. Ihmisten elämän voidaan ajatella koostuvan merkityksistä ja niiden muodostamista rakenteista: elämämme ja arkemme on sosiaalisesti rakentunutta eli konstruoitunutta. Todellisuus siis rakentuu niistä merkityksistä, joita me asioille annamme. (Alasuutari 2011, 58–60.)

Aineisto laadullisessa tutkimuksessa on usein moniulotteinen ja siinä kuvataan usein tarkasti jokin tietty hetki elämästä esimerkiksi haastattelun muodossa. Tutkijan fokuosoinnista on kiinni se, millä tavoin aineistoa ryhdytään käsittelemään ja tarkastelemaan. (Alasuutari 2011, 84–85, 87.)

Laadullisen analyysin tekeminen on pelkistetyimmillään sitä, että aineistosta etsitään, löydetään ja esitellään ilmiöitä, jotka koskevat koko aineistoa ilman poikkeuksia. Tyypillisintä on esitellä tuloksia kertovassa tekstimuodossa, mutta niitä voidaan tuoda esille myös valottavien esimerkkien ja suorien lainausten avulla tai taulukoihin järjestämällä osoituksena aineiston systemaattisesta käytöstä. Toki myös laadulliseen tutkimukseen on mahdollista sisällyttää määrällistä, kvantitatiivista analyysia, mutta se edellyttää tapausten, esimerkiksi haastattelujen, riittävän suurta määrää. (Alasuutari 2011, 191–193, 203.)

Jo heti tutkimuksen aluksi esitetään yleensä tutkimuskysymykset, joihin tutkimuksessa pyritään löytämään vastaukset. Oleellista kuitenkin olisi, että myös aineiston kanssa pääsisi vuoropuheluun, josta syntyisi uusia kysymyksiä vastattavaksi. Tällöin oleellista on välttää itsestäänselvyyksiä, kyetä vertailemaan asioita ja parhaimmillaan löytää ”hiljaisuuksia” (asioita, jotka jäävät puhumatta) tai normeja. (Alasuutari 2011, 216–219, 223–225.)

Laadullisen tutkimuksen haasteena pidetään tulosten yleistettävyyttä. Tämän vuoksi laadullisen tutkimuksen katsotaankin soveltuvan paremmin silloin, kun

tarvitaan esitietoa tai syvempää ymmärrystä jostakin ilmiöstä. Yleistettävyyys ei kuitenkaan välttämättä ole ongelma. Laadullisin menetelmin tutkitaan usein ilmiöitä, jotka ovat jo tunnistettuja ja kaikkien tiedossa. Niinpä ilmiöt eivät enää vaadi yleistämistä vaan pikemminkin selittämistä, ja siinä laadulliset tutkimusmenetelmät ovat vertaansa vailla. Yhtä kaikki, tutkijan tulee aina kuitenkin selittää, millä tavoin tutkimuksen tulokset ovat yleistettävissä laajempaa joukkoa koskeviksi. (Alasuutari 2011, 231, 237, 243.)

6.2.2 Sisällönanalyysi ja teemoittelu

Sisällönanalyysissa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia aiheita tutkimusaineistosta nousee esiin. Sisällönanalyysi sopii monenlaisten aineistojen analysointiin. (Vuori 2021b.) Oikeanlaisen analyysimenetelmän valintaan vaikuttavat sekä teoreettinen viitekehys että aineiston luonne (Alasuutari 2011, 83). Tässä tutkimuksessa päädyin analysoimaan aineistoni teemoittelun (temaattisen analyysin) keinoin.

Tarkempana analyysimenetelmänä teemoittelussa etsitään (tunnistetaan, analysoidaan ja raportoidaan) joko aineistosta tai teoriasta nousevia teemoja ja usein toistuvia asioita. Teemoittelun kautta ilmiöitä kuvaillaan ja järjestetään. Tutkimusraportissa teemoja yleensä havainnollistetaan sitaatein. Huomattava on, että teemat eivät lähtökohtaisesti ole samoja kuin mahdollisen haastatteluaineiston (teemahaastattelun) teemat vaan ne ovat nimenomaan aineistosta analyysin aikana nousevia asioita. Tämän vuoksi on tärkeää, että tutkija ”kuuntelee” aineistoaan herkällä korvalla ja on tarkkana siitä, että teemat eivät jää irrallisiksi. (Braun & Clarke 2006, Juhila 2021b.)

Teemoittelun hyvä puoli on sen joustavuus. Tästä johtuen menetelmällä saatava aineisto on usein rikas ja yksityiskohtainen. Huonona puolena on, että se voi olla myös varsin monimutkainen. Tämän vuoksi prosessin ja käytäntöjen selkeys on tärkeää. Kuitenkin, koska teemoittelu ei vaadi erityistä teoreettista tai teknistä osaamista, on se varteenotettava tapa analysoida tutkimusaineistoa varsinkin aloittelevalle tutkijalle. Teemoittelu ei myöskään ole sidottu mihinkään tiettyyn teoreettiseen viitekehukseen, joka tekee sen käyttömahdollisuuksista laaja-alaisia. Teorian asema tutkimuksessa täytyy kuitenkin olla selvä. (Braun & Clarke 2006.)

Tutkijan tehtäväksi jää päättää, minkä hän määrittelee aineistossaan teemaksi. Valikointiin ei ole yksiselitteisiä vastauksia. Ei voida esimerkiksi ajatella, että ilmiö täytyy tulla mainituksi kaikissa tai edes enemmistössä vaikkapa haastatteluaineistoa, tai että ilmiö tulee muuten mittavasti esiin aineistossa. Merkittävä teema voi olla vain osassa aineistoa ja vain ohimennen esiin tuleva, mutta tutkimuskysymysten kannalta olennainen. Teemat ovat siis tutkijan itsessään päätettävissä, mutta ne täytyy pystyä perustelemaan. (Braun & Clarke 2006.)

6.3 Aineiston analysointi

Aloitin aineiston analysoinnin lukemalla sen läpi useita kertoja. Ensimmäinen lukukerta oli tapahtunut jo aikaisemmin litteroinnin yhteydessä, mutta tarkemmin palasin aineiston pariin analysoinnin myötä. Luettuani aineistoa läpi muutamia kertoja tietyt teemat, aiheet ja kokonaisuudet alkoivat nousta esiin. Merkitsin teemoja aineistoon erivärisillä tusseilla. Aluksi teemat olivat ylimalkaisempia, mutta muutamien lukukertojen jälkeen tein teemoihin tarkennuksia, yhdistin niitä tai käytin samassa teemassa vastakohtia.

Ensimmäiset teemat olivat melko laajoja: häpeä, roolit, kohtaaminen, puhuminen, ylisukupolvisuus, sukupuoli. Näihin teemoihin alkoi tulla lisää tasoja, tarkennuksia ja yhtymäkohtia. Häpeään liittyi syyllisyys ja motivaatio, rooleihin ennakko-oletukset ja uusi isyys, puhumiseen puhumattomuus ja tunteet, sukupuoleen erityisyys ja tasa-arvo. Näistä muodostui useiden vaiheiden kautta pääteemoja. Ehkä ongelmallisinta oli se, että niin monta teemaa olisi voinut linkittää toisiinsa usealla eri tavalla. Lopulta päädyin tähän muotoon kuin se nyt on kirjoitettuna.

Lukemisen myötä aloin kirjoittaa teemoja ylös ja yhdistellä asioita, jotka liittyivät samoihin teemoihin. Teksti oli ensin raakatekstiä, jossa ilmiöitä ja teemoja lueteltiin. Sen jälkeen aloin muokata ja puhtaaksikirjoittaa tekstiä. Tutkimukseni tulososa on syntynyt tällä tavalla. Teemat eivät suoraan liity haastattelurungossani olleisiin teemoihin vaan ovat aihealueita, jotka ovat nousseet esiin nimenomaan haastateltavieni puheessa. Tulososassa käyn läpi löytämiäni teemoja ja niihin liittyviä havaintoja. Tarkempaa peilausta teoreettiseen viitekehykseen teen yhteenveto-osiossa. Mitä pidemmälle aineiston analyysi eteni, sitä selvempää oli, että teemat useassa kohtaa kietoutuvat ja limittyvät toisiinsa. Sama ilmiö saattaa siis tulla tarkasteltavaksi useastakin eri näkökulmasta käsin.

Aineiston analysointivaiheessa tuli näkyväksi se, että jotkut haastateltavat puhuivat enemmän miehistä kuin isistä. En kuitenkaan koe tätä ongelmana, koska isyys ja miehisuus kietoutuvat yhteen, ovat osittain yhtä, ja samat teemat koskettavat suurelta osin molempia ihmisryhmiä. Nähtävissä myös on, että haastateltavat kertovat asioista omasta työstään ja ammatistaan käsin. Sen vuoksi jossakin kertomuksessa korostuvat väkivaltatyö, jossakin parisuhdevaikeudet ja niin edelleen. Ilmiöt taustalla ovat kuitenkin yleisluontoisempia.

Analyysin tulokset esittelen tulososiossa teemoittain. Käsittelem aineistosta nousseita aihealueita sellaisina, kuin haastateltavat niitä kuvasivat. Sen jälkeen tarkastelen teemoja teoreettisen viitekehykseni valossa ja tutkimuskysymyksiin peilaten yhteenveto-osiossa.

6.4 Tutkimuksen eettiset lähtökohdat

Haastattelin tutkimuksessani Ensi- ja turvakotien liiton työntekijöitä heidän omasta työstään ja siihen liittyvistä ajatuksista. Tallensin haastattelut sekä nauhurille että puhelimelle, mistä haastateltavat olivat tietoisia. Haastattelujen jälkeen siirsin tallenteet henkilökohtaiselle tietokoneelleni, jonka tietoturvasta on huolehdittu ajantasaisesti ja asianmukaisesti. Tutkimuksen valmistumisen jälkeen tallenteet sekä litteroitu tekstiaineisto poistetaan tietokoneelta ja tallennusvälineiltä. Litteroidun aineiston tulostin paperille, ja paperiaineisto tullaan myös hävittämään tietoturvallisesti.

Haastateltavani kertovat pääasiassa omasta työstään ja ajatuksistaan, eivät kovinkaan henkilökohtaisia tai muutoin salassa pidettäviä asioita. Haastatteluissa kerrotaan esimerkkeinä joitakin asiakastilanteita, mutta ne on tehty tavalla, jolla kukaan ei ole tunnistettavissa. Tekstiaineistosta on poistettu paikkakuntien ja työyksiköiden nimet sekä myös esimerkiksi toisten työntekijöiden nimet, joihin haastateltavat ovat viitanneet. Yksittäisiä henkilöitä ei siis voida tunnistaa näilläkään tavoin. Litteroidessani aineistoa olen pitäytynyt haastateltavien käyttämässä murteessa. Ensi- ja turvakotien liitto on maanlaajuinen ja sen jäsenjärjestöissä on paljon työntekijöitä, joten tietty murre ei vielä riitä yksittäisen henkilön tunnistamiseen.

Tutkimusaiheeni innostaa minua itseäni kovasti ja teemahaastattelu tilanteena mahdollisti luontevan, keskustelunomaisen haastattelun. Pysin kuitenkin olemaan viemättä haastattelua mihinkään tiettyyn suuntaan, vaikka nostinkin haastattelujen aikana esiin esimerkiksi tutkimustuloksia tai aikaisemmissa haastatteluissa esiin tulleita asioita. Analyysivaiheessa keskityin ainoastaan haastateltavien vastauksiin pyrkien siihen, ettei aineistosta nousseissa teemoissa olisi asioita, jotka minä haastattelijana olisin sinne tuonut.

Tutkimusaiheeni on eettinen jo omana itsenään, koska siinä ollaan kiinnostuneita miesten kokemasta tasa-arvosta vanhemmuudessaan. Taustalla kulkee ajatus miesten osallisuudesta isyydessään ja sen vahvistamisesta kaikkien hyvinvoinnin lisäämiseksi. Siitä ajatuksesta on lähtenyt koko isätyö, työorientaatio, jota tutkin.

7 ISÄTYÖN KIRJO TYÖNTEKIJÖIDEN KUVAAMANA

Tässä kappaleessa esittelen tutkimukseni tulokset aineistoanalyysin perusteella. Tulokset esittelen niiden teemojen mukaisesti, jotka analysointiprosessissani ovat nousseet esiin.

7.1 Ennakko-oletukset ja roolit

Aloitin käymällä läpi teemaa, joka kuvaa isiä koskevia odotuksia. Kappaleessa esitellään myös isyyttä ja koko vanhemmuutta koskevia rooleja.

7.1.1 Odotukset isää ja miestä kohtaan

Miehiä ja isiä kohtaan kohdistuu monenlaisia sukupuoleen liittyviä ennakkoluuloja ja iseille tarjotaan erilaisia rooleja, joista useat tuntuvat olevan peräisin ”historian havinoista”. Ennakko-oletukset ovat moninaisia ja jopa keskenään ristiriitaisia, aiheuttaen joskus isille kovaakin painetta heidän yrittäessään toimia oikein. Odotukset kohdistuvat mieheen puolisona, isänä, työntekijänä ja niin edelleen. Yksittäisen isän kohdalla tämä tarkoittaaakin sen läpikäymistä, millainen hän itse ihmisenä ja isänä on ja onko se riittävää – vai kokeeko isä joutuvansa taipumaan liian monelle mutkalle:

”Kun tulee tänne, niin ensimmäisenä luettelee et mun pitäis olla tätä, tätä ja tätä. Ja mikään ei riitä. Et mitä odotetaan. Kyllä he kipuilee just noitten asioitten kanssa.” (Haastattelu 9)

Ennakko-oletukset vaikuttavat isien ja miesten saamaan palveluun monella yhteiskunnan osa-alueella. Yksi haastateltavista kertoi miehestä, joka oli joutunut puolionsa (naisen) pahoinpitelemäksi:

”...niin edelleen on sitäkin et ku soittaa poliisille apua et vaimo pahoinpitelee häntä, niin hänelle tulee edelleen näitä, että mitä, et sä oot mies, että otaksä niinku vaimolta pataan?”
(Haastattelu 3)

Haastateltavan mukaan on tyypillistä, että väkivaltatyössä myös miehet itse vähättelevät naisten heihin kohdistuvaa väkivaltaa ja silloin korostavat omaa osuuttaan molemminpuolisessa väkivallassa. Oletukseen väkivallan maskuliinisuudesta liittyi myös toinen mielenkiintoinen huomio. Yksi haastateltavista kertoi miestyön toimipisteisiin hakeutuvan myös naisia, jotka ovat väkivallan tekijöitä. Keskustelussamme pohdimme, liittyykö tämä siihen, että väkivallan tekemisen mielletään olevan vahvasti miehistä ja siksi myös väkivaltainen nainen hakeutuu miestyöhön asiaa käsittelemään, koska väkivalta on hänessä oleva maskuliininen piirre?

Haastateltavat näkevät ennako-oletusten vaikutusta paitsi toisten ammattilaisten työssä, myös omassa työssään. Eräs haastateltava, väkivalta- ja parisuhdetyön ammattilainen, jäi haastattelun aikana pohtimaan, miksei pyytänyt naispuolisen väkivallantekijän ex-puolisoa myös tapaamiseen, vaikka toimii tällä tavalla, kun väkivallantekijänä on mies:

”Miksen mä tehny niin? Ehkä heittäytys niin syvästi siihen... mies tulee hakemaan apua.”
(Haastattelu 3)

Haastateltavat kiinnittivät huomiota sukupuolia koskeviin ennako-oletuksiin myös henkilökohtaisessa elämässään ja ammensivat huomioistaan työhönsä. Eräs mieshaastateltava kuvasi tilannetta, jossa koulun vanhempainilta oli suunnattu äideille ja siellä tehtiin ompelutöitä:

”Jos iselle järjestettäis tämmönen, niin mitä siellä ois, vaihettaisko me renkaita vai muuta vastaavaa... Näissäki pitäis muistaa se, että ei sukupuolet oo, niihin kohdistuu liikaa odotuksia, että äitien kans tehään tätä, isien kans tehään tätä. Koska itse, ja tiän että on monia muitakin isiä, jotka ei kiinnostais pätkän vertaa mennä sinne sanomaan, että en minä nyt oikein osaa näitä renkaita vaihtaa, ja mää oon tosi huono tässä näin. Ja sitte samaten voi olla ja onki olemassa äitejä, joita ei kiinnosta se ompelu ollenkaan. --- Mut siinä oli liian lokeromaisesti ajateltu se. Toinen ois ollu se, et jos iselle ois ollu, että ois tehty lapselle joku tekninen vempela ja tämmönen niin, enpä ois itse kovin mielelläni mennä sinne itteeni nolaamaan, et enhän mä näitä osaa ja miks minun pitäis sukupuoleni takia tämä muka osata.” (Haastattelu 5).

Yksi haastateltavista nosti esiin merkittävän asian, nimittäin isiksi haluaviin ja ylipäänsä miehiin, jotka eivät ole isiä, kohdistuvat ennako-oletukset ja jopa paineet. Miehet kokevat painetta perustaa perhe ja ”kantaa kortensa kekoon”. Samoin miehet voivat kaivata isyyttä ja surra sitä, ettei se syystä tai toisesta ole toteutunut:

”Pystyyks he millä viissiin pitämään puoliaan niitä, kun esimerkiksi sukujuhlissa voidaan sanoa et hei, no eiks teillä nyt oo lasta tai eiks sulla nyt tuu kumppania, et... vaikka he ehkä, sukulaiset kysyy hyvällä, mut tää ihmisen oma, miehen oma sisäinen maailma, niin

aika monet on puhunu sitä ristiriitaa ja sen hirveen vaikeeta käsittelyä omassa itsessä, et se on semmonen... ikään ku he olis vähä löysässä hirressä. Ei tuu ratkasua." (Haastattelu 8)

Kyseessä on ilmiö, jonka on perinteisesti ajateltu liittyvän ja kohdistuvan naisiin: lisääntyminen ja siihen liittyvä paine. Vähemmän on ajateltu sitä, miten tämä paine kohdistuu miehiin. Kenties julkinen keskustelu käykin enemmän naisten kautta, kun vaikkapa työelämä "varautuu" naisten lisääntymiseen. Miesten lisääntyminen ei samalla tavalla näy yhteiskunnassa ja on kenties siksi piiloon jäävä asia. Asiaa pohtinut haastateltavakin totesi, että miehet ovat tämän teeman suhteen "maan hiljaisia".

Paitsi yksittäisillä henkilöillä, läheisillä tai työntekijöillä, ajatellaan isiä kohtaan olevan ennakko-oletuksia siis myös laajemmin yhteiskunnassa. Tälläkin hetkellä puheissa oleva perhevapaaudistus on saanut pohtimaan esimerkiksi työelämän odotuksia. Kuten Haas ja Hwang (2009) tutkimuksessaan totesivat, on isien sekä suora että epäsuora kannustaminen perhevapaiden pitämiseen edelleen työelämässä vähäistä. Yksi haastateltavista kertoo isien kokemuksista perhevapaista:

"Se kynnys niiden hakemiseen voi olla tosi korkea niiden asenteitten vuoksi, me tästä keskusteltiin isä-lapsikerhossa tästä asiasta kerran ja he kerto, että kyllä niitä saa hakea, mutta sieltä tulee ehkä työkavereilta ja muilta vähä semmosta pientä irvailua ja semmosta... Vähän asenteita sitten tät isää kohtaan, joka nyt haluaa vaikka viettää vauvuutta kotona, et sen asenteet on vähän... Ehkä siinä on vähän jotain pientä kateuttakin." (Haastattelu7)

Aika harva haastateltava vei odotuksiin kohdistuvaa pohdintaa yhteiskunnalliselle tasolle saakka, mutta yksi työntekijä tavoitti jotain oleellista myös isyyden hallinnan näkökulmasta:

"Siinä on juuri se ongelma, et meillä nykyajan miehillä voi olla vaikeutta ikään kuin asemoida ittemme johonki tilaan tai sanotaanko et me ei ehkä osata ottaa sitä omaa tilaa ja vastuuta näppeihimme tai ei uskalleta ottaa. Et jos puhutaan et yhteiskunnassa on tiettyjä odotuksia tai jossain muualla, niin nehan on täysin semmosten abstraktien asioiden varassa. Eihän... itseasiassa yhteiskuntahan ei ole mitään. Ei yhteiskunta oo semmonen konkreettinen asia, että vois sanoa, että no toi naapurin Pekka nyt odottaa miulta, ni eihän yhteiskunta oo niinku naapurin Pekka. Tai vaimo. Et, mä väitän et se on meidän omassa ajatus- ja tunnemaailmassa se odotusasia, tai semmonen kuvitelma." (Haastattelu 8)

7.1.2 Vanhemmuuden roolimallit

Vanhemmuuden roolimallit suomalaisessa yhteiskunnassa ovat tiukassa yhä 2020-luvulla. Haastateltavat kertoivat heidän työssään näkyvän, että yhä edelleen ajatellaan usein isän olevan se vanhempi, joka "tuo leivän pöytään" eikä hänen osallistumisensa lastenhoitoon ole sitä myötä niin oleellista. Toisaalta, jos isä tekee lapsen kanssa aivan tavallisia asioita, vaikkapa käy puistossa, voi hän saada siitä erityistä huomiota ja kiitosta, mitä äiti ei samasta toiminnasta saa.

Paljon näyttäytyy olevan äitien vallassa: millä tavoin äiti antaa isälle tilaa olla vanhempi ja toteuttaa isyyttään omalla tavallaan. Yksi haastateltavista pohti perheneuvolaan sijoittunutta asiakastilannetta:

"Annettiinko isälle roolia olla se lapsen hoitaja? Vai veikö se äiti sen tilan, et jos sä pistät vaipan väärin päin niin haittaaks se sit kauheesti sitä vauvaa? Tai jos se pukeminen kestää kaksi minuuttia kauemmin, niin haittaaks sitä vauvaa? Ku äiti tulee helposti sen 'no mee sä nyt pois siitä, mää hoidan tämän, et sä ossaa'. Sehän on sama, ku hemmetti, mee tonne sohvalle. Kyllähän se sit sen paikan löytää sieltä." (Haastattelu 3)

Äitien koettiin usein omalla käyttäytymisellään, toiminnallaan ja puuttumisellaan estävän isien omaa, oman näköistä toimijuutta. Äitejä kuvailtiin portinvartijoiksi suhteessa isän osallisuuteen. Haastateltavat pohtivat tämän olevan pois myös lapselta: jos lapsi oppii, että asioita voi tehdä monella eri tavalla ja kaikki ovat yhtä oikein, voi siitä ajatella syntyvän vähemmän suorittamisen paineita ja enemmän rentoutta vanhemmuuteen. Ammattilaisten ajateltiin olevan merkittävässä roolissa asenneilmapiirin muutosta koskien, työskennellen aktiivisesti osallisuuden esteiden poistamiseksi. Erilaisen vanhemmuuden hyviä puolia korostettiin haastatteluissa, mutta toisaalta tässäkin asiassa jäljet johtivat rooleihin:

"Se voi olla myös näin, että se on se rooli, mikä isälle annetaan ja toisaalta siitä tulee vähä mieleen semmonen, että tää on nyt rumasti sanottu, mutta et se äiti hoivaa sitä lasta ja sit se isä tulee aina välillä siihen vähä hyppyyttämään ja sit mennään taas töihin ja kohta tullaan hyppyyttämään, että onko se juurikin näin, että se rooli, mitä me annetaan isälle niin on juuri tän tyyppinen?" (Haastattelu 6)

Voiko siis olla, että puolustaessamme isien ja äitien erilaisia tapoja olla vanhempi, tulemmekin itse asiassa työntäneeksi vanhempia syvemmälle ikaiaikaisiin karsinoihinsa? Yllä siteerattu haastateltava jatkoi pohdintaansa toteamalla, että ellemme herkällä korvalla kuule isiä, näyttää siltä, että he vetäytyvät siihen rooliin, joka heille on ennalta annettu. Ja kun vahvistamme isien rooleja, vahvistamme tietysti myös äitien rooleja. Edellinen haastateltava päätyi lopulta tuskailemaan:

"Mä en halua, että me päädytään tähän johtopäätökseen, että mejän yhteiskunta pitää yllä edelleen sitä, että se isä on se, joka tuo leivän pöytään. --- Se lähtee jo ihan sieltä miesten palkkatasosta ja siitä, että mejän systeemi ei tue sitä, että äiti esimerkiksi lähtis töihin ja isä jäis kotiin, koska se ei oo taloudellisesti perheitten näkökulmasta järkevää. Et me voijaan tehdä perhevapaaudistuksia ja muita, mutta mä aattelen et siellä on sitte tämmösiä isompia juttuja, mitkä vaikuttaa myös siihen, että se ei välttämättä sitte oo kaikkien näkökulmasta mahdollista." (Haastattelu 6)

Sen lisäksi, että isät näytetään yhä edelleen työnnettävän omaan rooliinsa, johon lapsen hoivaaminen ei ensisijaisesti sisälly, isät näyttävät hakeutuvan siihen rooliin joskus myös itse:

"Jotkut suorastaan haluaa siitä vastuusta varmaan pakoon tai karkuun. Vaikka kuulee, että tyttöystävä on raskaana, niin 'ei helvetti, mä en jää tota katteleen, mä en ainakaan pysty olemaan tässä', ja varmaan sitäki, et mennään suorastaan pakoon..." (Haastattelu 10)

Haastateltavat kuvasivat, että isät vetäytyvät ja esimerkiksi helposti pyytävät soittamaan äidille lasta koskevista asioista. He pohtivat, johtuuko tämä siitä, että isät itsekkin epäilevät pystyvyyttään vanhempana, vai onko heidän annettu ymmärtää ulkopuolisten taholta, etteivät he siihen pysty. Yhtä kaikki, haastateltavat näkivät tärkeänä, että isien ei annettaisi vetäytyä taka-alalle niin helposti, vaan heille asetettaisiin odotuksia siinä missä äideillekin.

Roolit näyttävät hämmentävän myös isä itseään. Nähtävissä on vanhemmuuden rooleissa ja sukupuolirooleissa tapahtunut muutos ja murros:

”Ennen oli sillai et mies oli se, joka sano sen kaapin paikan, nyt ei se mee ehkä niin. Naiset voi olla parisuhteessa pal paremmin koulutettuja, ne on ehkä terävämpiä ja parempi sanasto ja käyttää riitatilanteita... aika verbaalisesti paremmin ku mies. Sit ne joutuu vähä niinku nurkkaan ne miehet niis ku ne ei pärjää niis. Sit ne ajattelee ’no mää pärjään vaan ainoastaan täs fyysisyydessä’. Sit siinä tulee se ehkä, semmosia että se tasa-arvo on ehkä tuonu tietynlaisia odotuksia niinku siivoomisen ja kaikkien tämmösten asioitten et... Nykyään vaimo vaan sanoo et mikset sä itte lämmitä sitä [ruokaa] et... Tai ollaan niinku toiste päi et mies tekee sen ruuan ja siivoo ja sit vaimo tulee kotiin et ’ooksä siivonnu’ tai... et ’ei tää näytä siltä’ tai ’tää ruoka on näin paha’ nii...” (Haastattelu 3)

Haastateltavista osa toi esiin, että viime kädessä jokaisen perheen tulisi kuitenkin saada itse tehdä omat ratkaisunsa ja määrittelynsä isän ”paikasta”. Toisaalta valinnanvapauden ajatus linkitetään myös tasa-arvoiseen vanhemmuuteen ja lapsen etuun. Tämä ajattelumalli kiinnittyy kiinnostavalla tavalla tämänhetkiseen perhevapaakeskusteluun, jossa mielipiteitä (etenkin kotihoidon tuen säilyttämistä) perustellaan juuri perheiden valinnanvapaudella, vaikka tosiasiallisesti perheiden valinnat näyttävät kaikkea muuta kuin tapauskohtaisesti vaihtelevilta tai edes loogisilta.

Vaikka haastatteluissa puhuttiin paljon erilaisista ongelmista, todettiin isien vanhemmuudessa näkyvän kuitenkin myös paljon hyvää ja yllättävääkin, kunhan odotuksista ja rajoittavista rooleista päästetään irti. Esimerkkinä isyyden moniulotteisuudesta haastatteluissa mainitaan vanki-isyyys, joka voi parhaimmillaan olla läsnä olevaa vanhemmuutta tuomion istumisesta huolimatta. Osa haastateltavista näki, että isyyden roolit ovat nykyään aikaisempaa väljemmät ja mahdollistavat vanhemmuuden toteuttamisen itselleen ominaisella tavalla. Toki isän roolia pidetään isona ja haastavana, mutta lähtökohtaisesti jokainen isä haluaa hoitaa isyytensä mahdollisimman hyvin, ei huonosti.

7.2 Häpeä, syyllisyys ja kohtaamattomuus

Yksi yleisimmin toistuvia sanapareja haastatteluissa ovat häpeä ja syyllisyys. Näyttää siltä, että näitä kahta tunnetta miehet ja isät usein kokevat, ainakin he, jotka tuen piiriin hakeutuvat. Häpeä saattaa myös estää isä hakemasta apua. Isät häpeävät usein

omaa käytöstään lapsensa edessä ja aivan erityisesti, mikäli isä on kohdistanut omaan lapseensa kuritusväkivaltaa. Työskentelyssä isien häpeää käsitellään monin tavoin. Isät itse kokevat helpotuksena, mikäli heitä tuetaan esimerkiksi anteeksi pyytämässä läheisiltään. Paitsi käsiteltävänä asiana, työntekijät kuvaavat häpeää tunteena, joka täytyy hyväksyä ja jonka kanssa täytyy elää, ainakin jossakin määrin.

Haastateltujen kokemus on, että isät kokevat isätyön tai muuten mieserityiset palvelut itselleen emotionaalisesti turvallisiksi ja syyllistämisestä vapaiksi instansseiksi, siinä missä viranomaisessa asioidessa isät kokevat joutuvansa usein vetäytymään puolustusasemiin, varsinkin tilanteissa, joissa he itsekin tietävät jollakin tavalla ”mokanneensa”. Syyllistämisen lisäksi työskentelystä pyritään saamaan pois leimaavuus. Haastateltavien mukaan työskentelysuhteen alussa onkin tärkeää tiedostaa, millä tavalla isälle puhuu, jotta luottamus saadaan luotua. Näyttää siltä, että isille avun hakeminen on erittäin herkkä paikka. Ilmiönä syyllisyyden kokeminen jopa musertavissa mittasuhteissa näyttää yhdistyvän usein ylisukupolvisiin kokemuksiin. Haastateltavat korostivat, että muutoksen hakeminen lähtee isän omasta halusta: pakottamalla muutosta ei saa aikaan. Avoimeen työskentelyyn isät lähtevät mielellään mukaan.

Miehet ja isät kokevat usein tulevansa sivuutetuiksi tai kohdelluiksi eri tavalla kuin äidit. Haastateltavat kuvasivat tasa-arvon ja tasavertaisuuden puutetta palveluissa laajasti ja monella eri tasolla ja instituutiossa. Eräs väkivalta- ja parisuhdetyön ammattilainen kertoi miespuolisesta asiakkaasta, joka kuljetettiin poliisiin toimesta pois kotoa sen jälkeen, kun vaimo oli pahoinpidellyt häntä, mutta vaimo ei joutunut putkaan. Miehillä ei myöskään tarjota näissä tilanteissa turvakotia samalla tavalla kuin naisille.

Haastateltavien mukaan isät kertovat paljon kokemuksista, joissa heidät isänä sivuutetaan tai ainakin nähdään toissijaisina vanhempina äitien ollessa etusijalla, siitä huolimatta, että he parhaansa mukaan pyrkivät olemaan tasaveroisia vanhemmuudessaan. Tämä näkyy esimerkiksi siten, että isiä ei aina kutsuta lasten asioita koskeviin tapaamisiin tai niihin kutsuminen jätetään äidin vastuulle. Haastateltavat kertoivat myös, että palaverissa mukana ollessaan isät jäävät helposti taka-alalle ja heikosti kohdatuiksi esimerkiksi siten, ettei heille esitetä kysymyksiä tai heille ainoastaan toistetaan äideille ensin esitetyt kysymykset. Haastateltavia puhutti se, miten kevyesti isä voitiin jopa kokonaan ohittaa lapsen elämässä myös viranomaisten taholta: isän näkymättömyys voitiin kuitata lauseella ”isä ei ole mukana kuvioissa”:

”Mä en usko, että palvelujärjestelmässä semmonen, että ”äiti ei ole mukana kuvioissa”, niin onko semmonen edes mahdollista, koska sitä yritettäisiin viimiseen saakka tukea, että se äiti nyt edes jollain tavalla olisi mukana kuvioissa. Mut että isän kohdalla se ei sitte enää ookaan niin merkityksellistä.” (Haastattelu 6)

Isät näyttävät jäävän syrjään myös rakenteellisesti alkaen lainsäädännön tasolta. Erään haastateltavan kanssa keskustelimme raskausajan positiivisesta merkityksestä päihderiippuvuuden kanssa elävälle: silloin perheet yleensä pääsevät avun piiriin ja ottavat sitä myös vastaan. Kuitenkin isät eivät ole samalla viivalla kuin äidit, jotka ovat subjektiivisesti oikeutettuja riittävään päihdekuntoutukseen ja esimerkiksi korvaushoitoon. Epäkohtana nähtiin, että oikeus ei ulotu tulevaan isään, jolloin jo työnnetään isää ulkokehälle: puolison kamppaileminen saman riippuvuuden kanssa mutta ilman samanlaista tukea voi olla raskaana olevalle äidille vaikeaa monella tavalla, aiheuttaen ylimääräistä stressiä ja lisäämällä myös äidin omaa retkahdusriskiä. Isiä ei kuitenkaan nähdä merkitykselliseksi hoitaa, vaikka tiedossa on, että parisuhteessa on vaikea olla, jos toinen sen osapuolista käyttää päihteitä ja toinen ei.

Erityisesti etäisät kokevat sivuuttamista ammattilaisten taholta. Isät näyttävät jäävän sivuun myös silloin, kun mietitään, kumman vanhemman luona lapsen on parempi asua. Näyttää siltä, että äitien ensisijaisuus lähihuoltajana toteutuu jopa tilanteissa, joissa äiti kärsii esimerkiksi päihde- tai mielenterveysongelmista ja isällä tällaisia haasteita ei ole. Haastateltavien kokemusten mukaan isät unohtuvat jopa, kun joudutaan miettimään lapsen sijoittamista. Silloinkin lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle saatetaan nähdä parempana vaihtoehtona kuin se, että lapsi muuttaisi asumaan isänsä luokse, ja usein näyttää siltä, ettei isän tilannetta edes lähdetä selvittämään. Tämä linjaus tulee esille useassa haastattelussa ja asettaa luonnollisesti lastensuojelun toimintatavat ja asenteet kyseenalaiseen valoon.

Haastateltavat kuvasivat tapoja, joilla he yrittävät työskennellä kohtaamattomuuden vähentämiseksi erityisesti hiljaisten ja vetäytyvien isien kanssa. He mainitsivat esimerkiksi olevansa isien tukena lasten palaverissa siten, että kysyivät itse isän mielipiteitä käsiteltävistä asioista, tai jos isän oli vaikea palaverissa puhua, he sopivat etukäteen, että työntekijä voi kertoa isän ajatuksista palaverissa. Työntekijät korostivat kuulluksi tulemisen tarvetta ja isän oman äänen esille saamista. Kuulluksi tuleminen onkin juuri kokemusta tasa-arvoisuudesta ja kokonaisvaltaisesta ymmärryksestä (Åkerblad & Haapakoski 2020, 233). Jo aivan peruspalveluissa työntekijät näkivät tärkeänä, että niihin osallistuisi sekä isiä että äitejä lastensa kanssa, jotta isien ulkopuolisuuden tunne poistuisi.

Osa haastateltavista pohti kuitenkin myös sitä, mikä isien sivuuttamisessa on todellista ja milloin sivuuttaminen on enemmän isän henkilökohtainen tunnekokemus. Esimerkiksi huoltoriitoihin näyttää liittyvän sellaista tunnekuormaa, joka saa aikaan tunteen siitä, että kaikki ovat isiä vastaan:

”Esim käräjäoikeudessa on käsitelty ja ratkastu niin, että sillä isällä on vaan jotku valvotut tapaamiset tai tñ tyyppeisii tilanteita. Ja siitä taas he monesti itse lähtevät sillä ajatuksella, että he kokee, että lastensuojelu ja kaikki viranomaiset ovat olleet häntä vastaan, ja sit ku me lähetään sitä selvittämään, niin näissähän monesti on kysymys vaan siitä, että mun mielestä nää isät on luovuttanu liian helposti. Ni sit he nimeävät sen, että ehkä viranomaiset on heitä vastaan.” (Haastattelu 10)

Kuitenkin näyttää myös siltä, että joskus viranomaiset lähtevät toimimaan äidin tahdon mukaisesti, kyseenalaistamatta. Haastateltava kertoi esimerkiksi tilanteesta, jossa äiti oli ilmoittanut kouluun, ettei isään saa olla missään yhteydessä, vaikka vanhemmilla oli yhteishuoltajuus, ja viranomaiset ovat toimineet äidin toiveen mukaisesti asiaa sen kummemmin selvittämättä. On selvää, että tällaiset tilanteet ovat omiaan herättämään isissä negatiivisia tunteita.

Haastateltavat kuvasivat myös tilanteita, joissa isät eivät aina kyenneet sitoutuneet perhe-elämään ja sitä tukevaan työskentelyyn tai eivät vain tuntuneet pääsevän perhe-elämään missään vaiheessa mukaan:

”Oli vaikka silleen et mä menin perheeseen käymään, piti olla paikal koko perhe niin kylhä sieltä miehet joskus luisteli sitte karkuun kun mä siihen tulin ja kyl mä senki puolen oon nähny sitten, että se, ei se vanhemmuus aina oikein lähe käyntiin ja se ei tuu välttämättä oikeen sieltä äidinmaidossa vai tapahtuoks siin välis jotain sitte, että mä en oikein jaksa niitten lasten kans, ne ei ehkä mua oikein kiinnosta, en mä mihkään neuvoloihin viitti lähtee niitten naisten lassytystä kuuntelemaan, et sanoo ihan näillä sanoillaki sitte. (Haastattelu 10)

Isien näkeminen toisarvoisena vanhempana saa monenlaisia ilmiäsuja haastateltavien kertomana. Useampi haastateltava kuvasi, miten äideiltä tunnutaan vaativan enemmän ja parempaa vanhemmuutta kuin isiltä. Isät vastaavasti saavat kannustusta, positiivista palautetta ja toisaalta myös paljon tukea, kun vastaavat lapsen hoidosta yksin, haastateltavien mielestä eri tavalla kuin yksinhuoltajaäidit. Tämän ajateltiin antavan ristiriitaista viestiä: toisaalta isän kannustaminen tuntuu kauniilta ajatukselta, mutta sen takana näyttää olevan oletama, ettei isältä lähtökohtaisestikaan voi odottaa tai vaatia samanlaista vanhemmuutta kuin äidiltä. Isän vanhemmuutta voidaan siis sekä vähätellä että glorifioida, koska ajatellaan, etteivät isät vain siihen oikein kykene. Ilmiö on todettu myös tutkimuksissa (esimerkiksi Hiitola 2015). Eräs haastateltava arveli ilmiön liittyvän siihen, että yhteiskuntana emme vielä ole valmiita hyväksymään tasavertaista vanhemmuutta. Kyseessä on siis hallinnan ilmentymä. Toinen haastateltava taas ajatteli, että jos odotukset nostettaisiin isien kohdalla samalle tasolle kuin äitien kohdalla, he täyttäisivät nämä saappaat. Nyt tilanne tuntuu olevan, että kun mitään ei oleteta, ei mitään saadakaan, karrikoidusti sanoen.

Seuraavassa yksi haastateltava tavoittaa hienolla tavalla sitä, mistä isyyden hallinnassa on kyse:

”Onko se niin, että isät hahmottaa, että heidän aikansa tulee myöhemmin, vai onkse meidän yhteiskunta, joka sen tekee? Et meillä puhutaan edelleenki äitiysneuvolasta ja neuvolat palvelee kaheksasta neljään jolloin isät... et jos äiti on äitiyslomalla niin isän voi olla vaikea päästä neuvolakäynneille esimerkiksi mukaan. Et onkse niin, että myös meidän yhteiskunnan rakenteet pitää yllä sitä, että isän aika on sitten vasta myöhemmin?” (Haastattelu 6)

Isät näyttävät lähtevän mukaan vanhemmuuteen takamatkalta, mikä luo haasteita hyvän isyyden rakentamiselle myöhemmin.

7.3 Puhuminen, puhumattomuus ja tunteet

Tässä kappaleessa esittelen teemoja, jotka käsittelevät puhumista ja tunteita. Puheen tarve ja sen puute nousevat molemmat esiin aineistosta. Myös isien tunne-elämä osoittautui keskeiseksi teemaksi.

7.3.1 Puheen tarve ja puute

Puhuminen, joko sen tarve tai sen vaikeus, nousevat isoon rooliin aineistossa. Nähtävissä on, että puhuminen on isille vaikeaa, mutta sille toisaalta on kovasti tarvetta. Puhumisen vaikeus kietoutuu rooleihin ja ennako-oletuksiin. Yksi haastateltavista arvioi, että väkivaltatyössä apua haetaan herkemmin fyysiseen kuin henkiseen väkivaltaan, mistä syystä miesten usein kokema henkinen väkivalta (naisten taholta) jää helposti näkymättömiin. Isät itsekkin toteavat, että asioista ei vain tule puhuttua.

Haastateltavat kokivat, että isien on vaikea puhua erityisesti tunteistaan, ajatuksistaan ja ylipäänsä isyydestä. Vanhemmuudesta puhuminen saattoi näyttäytyä edelleen ”naisten höpötyksenä”, joka tuntui ainakin osalle miehistä olevan, jos ei vastenmielistä, ainakin arveluttavaa. Haastateltavien kokemusten mukaan isoja ongelmia syntyy kuitenkin siitä, ettei esimerkiksi perheissä ja parisuhteissa puhuta tai että puhuja on aina nainen. Puhumisen lisäämistä edesauttaa, että se on tasavertaista. Miehet ovat kuvanneet haastateltaville usein tilanteita, joissa naiset ovat keskusteluissa vaativia ja miehet eivät koe pysyvänsä mukana tai pärjäävänsä keskustelussa, ja siksi vetäytyvät tilanteista. Positiivista on, että haastateltavien mukaan miehet ja pariskunnat kyllä oppivat puhumaan, kunhan saavat siihen turvallisen tilan ja ohjausta. Muutos on siis käynnissä ja sen eteen tehdään töitä.

Useampi haastateltava kuvasikin, että isät haluavat keskustella ja kantavat huolta vanhemmuudestaan äitien tavoin. Tosin koettiin, että isillä keskustelun käynnistyminen voi vaatia hiukan enemmän houkuttelua äiteihin verrattuna. Isien into keskustella lapsistaan ja vanhemmuudestaan on kuitenkin näkyvissä. Isiä kiinnostavat isyyden aiheuttamat muutokset niin käytännön arjessa kuin tunteissa ja ajattelussakin. Nykyisät koetaankin yhä enemmän kiinnostuneiksi lapsistaan jo raskausajasta lähtien.

Samalla, kun osa haastateltavista korosti nimenomaan isien halua puhua, osa piti välttämättömyytenä työskennellä isien kanssa toiminnallisuuden kautta. Näkemykset olivat siis varsin kaksinapaisia. Toiminnallisuutta perusteltiin sillä, että

isät vierastavat ”puhumalla puhumista” ja lähtevät helpommin mukaan myös keskusteluihin, jos kontakti on ensin luotu yhdessä tekemällä:

”Meillä se on aika paljo aina ollu ajatus siitä, että kun isiä lähdetään tavoittamaan ni siinä pitää olla jotaki konkreettista tekemistä. Et isien kans ko lähdetään työskentelemään, et he ei lähe, he lähtee tosi huonosti siihen, että se olis pelkkää keskustelua vaan aina siihen pyritään... Et on se sitten ruuan laittamista tai makkaran paistoa tai jotaki pelaamista tai muuta, että semmosessa yhteydessä isän kanssa työskentely ja keskustelu on huomattavasti helpompaa kuin että me istutaan toimistossa, naamat vastatusten ja aletaan keskustelemaan isyydestä. (Haastattelu 6)

Mainittu kahtiajako on mielenkiitoinen. Osaltaan se tuntuu vahvistavan käsitystä miehestä, joka tekee, ei puhu. Lisäksi näytti siltä, että naistyöntekijät korostivat toiminnallisuutta ja miestyöntekijät puhumista – olisi mielenkiintoista tietää, vaikuttaako esimerkiksi miestyöntekijän vertaisuus isien puhumisen helppouteen ja toisaalta, vaatiiko luottamuksellisen keskustelusuhteen luominen naistyöntekijältä enemmän – toimintaa? Tätä pohtivat myös naistyöntekijät itse:

”Ehkä me niin helposti lähdetään tuomaan sitä, et äidit haluu jakaa tunnetasolla sitä, kokemuksia vanhemmuuteen ja isät haluaa pitää hauskaa. Tämmönen stereotypia varmaan vois helposti ajatella, mut oikeestihan isillä on niit ihan samoja tarpeita.” (Haastattelu 7)

”Se on vielä hirveen voimakkaasti vallalla, että jotenki miehet eivät mukamas osaa puhua tunteistaan tai että miehet jotenki... No se puhumattomuus on edelleen tosi voimakkaasti vallalla, olkoonki että mä kauheen ilahtuneena täällä seuraan sitä, että se on murtumassa. Koska meidän nuorempi sukupuoli, kaks-kolmekymppiset, niin ne on kyl hirveen valveutuneita, ne hakee paljon aikasemmas vaihees, varhasemmas vaihees apua, ja ne nimenomaan hakee apua siihen asiaan. Et se kommunikaatio, vuorovaikutus kumppanin kanssa on kadonnut. Ei tuu kuulluks eikä ymmärretyks, ja ei sellaista miestä en ole vielä kohdannut, joka ei osaisi puhua niistä asioista.” (Haastattelu 9)

Haastateltavat kautta linjan päätyivät kuitenkin siihen lopputulokseen, että tärkeintä on työskentelysuhteen luominen asiakasisän kanssa. Yksi haastateltavista pohti tätä pitkään ja päätyi siihen, että on tärkeää, että suhde muotoutuu luontevasti, jotta asiakkaan on helppo ottaa vastaan työskentelyä eikä hän koe, että hän jollakin tapaa menettäisi kasvonsa. Sen vuoksi on varmasti hyvä, että työskentelyssä voidaan lähteä liikkeelle niin toiminnan kuin keskustelunkin kautta, tilanteen mukaan.

7.3.2 Isyys ja tunteet

Isyys on asia, joka herättää valtavasti tunteita aina suuresta onnesta ja rakkaudesta rankkaan kipuiluun ja epäonnistumiseen. Haastateltavat kuvaavat isätyön yhtenä tavoitteena, että isät saisivat kosketuksen omaan tunne-elämäänsä, myös suhteessa lapseen ja vanhemmuuteen. Tärkeänä nähtiin yhteyden ja ymmärryksen löytäminen suhteessa toisiinsa, itseensä ja kiintymyssuhteeseen sekä käytökseen, joka erilaisia tunteita ilmentää. Haastateltavat toivat esiin, että isiä tulee tukea siinä, että heillä on lupa tuntea, kokea ja nauttia vanhemmuudesta;

”Olla niinku täysillä mukana siinäkin ja ettei hän säikähdä niitä, että ajattelee että onks tässä tullu jotenki ihan pimpo. Koska se voi olla sitten sellasiaki, tunnemyrskyjä tavallaan, että sitä, joka säikähtää ja sit rupeeki kovettaan itteensä ja torjuu niitä. --- Hänelle voi tulla ihan fyysisiä oireita siitä, että on ristiriidassa siinä, tietää että on mukava ja täytyy palata töihin, mutta sitte se vauva on jo jättäny sen jäljen ja se niinku tuntuu hänessä, tapahtuu jotain kummallista.” (Haastattelu 4)

Erityisesti toivottiin, että isien tunteisiin tartuttaisiin jo raskausaikana. Haastateltavat miettivät myös, että tunteiden pohdiskelu voisi olla helpompaa, jos voi samaistua toiseen, samaa sukupuolta olevaan vanhempaan, siis jollakin tavalla vertaiseen. Ongelmana nähtiinkin se, ettei nykyisillä ole luontevaa keskusteluyhteyttä vanhempiin ”isäkollegoihin”, joiden kanssa voisi vaihtaa ajatuksia, tai mallia siitä, miten esimerkiksi lasten kanssa ollaan perheenä. Luontevintahan tämä olisi oman isän tai muun läheisen kanssa, mutta syystä tai toisesta tämä ei ainakaan kaikkien isien kohdalla toteudu.

Ylisukupolvisuus näyttää siis kietoutuvan yhteen tunnettyöskentelyn kanssa: tunteista puhumiseen voi liittyä suurta vaikeutta ja jopa pelkoa. Haastateltavien puheista nousee käsitys, että isän ja miehen tunneilmaisuu on yhä edelleen vielä jossakin määrin tabu:

”Vähän on vieläkin ikävä kyllä miehen ja isän tunnepuoli semmonen puhumaton paikka.” (Haastattelu 5)

”Ku puhutaan siitä tunnepuhumisesta, niin sille tunnepuhumiselle ei oikein ookaan sitä paikkaa. Ja monesti miehet puhuu siitä, että kun naiset... Tai heille näyttäytyy se niin, että me naiset puhutaan asioista ystäviemme kanssa, ja me jotenki sen sosiaalisuuden kautta viedään hyvinkin... Rankkojakin asioita saadaan käsiteltyä, mutta jos sit vaikka miehetki on laumaeläin ja porukka, niin silti jos sä rupeet puhumaan sitä omaa tunnepuhetta, ni sä et saakaan ehkä sitä semmosta vertaisuuden tunnetta, et se kuulijakunta voikin vähän säikähtää.” (Haastattelu 9)

Isät ovat kuvanneet työntekijöille sitä tunneilmastoa ja roolistoa, johon heidät itsensä on kasvatettu. Esimerkiksi tunteiden ilmaiseminen on isien omassa lapsuudessa saattanut olla hyvin köyhää tai jopa kiellettyä. Tyypillisenä esimerkkinä on se, että miesten itkeminen on nähty kielteisenä.

Paine voi olla kovaa myös kanssaisien tai esimerkiksi työtovereiden suunnalta. Emme kuitenkaan voi tietää, mitä kaikkea näiden asenteiden taakse kätkeytyy, kuten yksi haastateltava pohti:

”Ehkä se on just se kateus tavallaan, että toinen voi viettää sitä aikaa perheen kanssa ja... Mä haluan uskoa, et se on sellasta eikä mitään muuta, just ku sanoit tosta hoivaamisesta niin mä haluaisin uskoa et kukaan ei enää sitä väheksy tai nolostele.” (Haastattelu 7).

E erityisen vaikeana näyttäytyi kielletyiksi koetuista tunteista puhuminen. Joskus isästä tuntuu vaikealta, että vauva syntyessään vie puolison mennessään. Lasta kohtaan voidaan tuntea varsin ikäviäkin tunteita, jotka taas synnyttävät syyllisyyttä ja häpeää. Haastateltavien mielestä onkin tärkeää, että isyyden vaikeistakin puolista

ja tunteista puhutaan miesten kanssa mahdollisuuksien mukaan jo etukäteen raskausaikana, jotta isä ei pelästyisi omia tunteitaan. Koska vertaistukea ei välttämättä ole, tulisi ammattilaisten huolehtia puheeksi ottamisesta:

”Ei toi varmaan oo semmonen kauheen yleinen puheenaihe miesten saunailloissa.”
(Haastattelu 10)

Samoin osa haastateltavista pohti tunteisiin liittyen ylipäänsä miesten kanssa käytävän keskustelun tarpeellisuutta myös läheisyyden, hellyyden ja toisen kunnioittamisen teemoista maailmassa, jossa seksiä tihkuu joka paikasta, mutta seksuaalisuuden kanssa saatetaan olla hyvinkin hukassa.

7.4 Sukupolvien ketju ja sen murtuminen

Tämä kappale esittelee haastatteluissa keskeistä tarinaa: ylisukupolvisuutta, muutoksen tarvetta ja motivaatiota muutokseen. Lisäksi käydään läpi haastatteluissa esiin tullutta uudenlaisen isyyden mallia.

7.4.1 Ylisukupolvisuus

Haastateltavat kuvaavat työssään ylisukupolvisuutta, jota he kohtaavat, jonka parissa he työskentelevät ja jota he yrittävät katkaista. Ylisukupolvisen haitallisen toimintamallin ketjun katkaiseminen näyttää olevan yksi isätyön orientaatioista ja asia, jonka työntekijät ovat vahvasti omaksuneet. Ylisukupolvisuuden mukanaan tuomat haasteet linkittyvät vahvasti häpeään ja syyllisyyteen. Yksi haastateltavista kuvailee ylisukupolvisuuden konkretisoitumista isätyössä erinomaisesti:

”Aika monet ihmiset vaikuttais kantavan semmosta, sitä häpeää ja syyllisyyttä pitkälti niistä asioista, mitkä ei oo heidän kannettavikseen tarkotettukaan. Et ollaan opittu esimerkiksi siinä sosiaalisessa suhteessa et jotenki tällanen asia on, mitä pitää varoa ja miettiä, että... Niistähän tietysti voi seurata sitten esimerkiks, jos niinku parisuhteessa ja lasten kanssa on sitä, et se puhuminen on vähän tämmöstä arvostelevaa, mitätöivää, halventavaa ja ääritilanteis mykkäkoulua, niin niistähän voi tulla sitten erilaisia ihan näitä väkivallankin käytön muotoja, että...” (Haastattelu 8)

Isien haasteita ryhdytään usein työstämään perehtymällä isän omaan historiaan. Tyypillistä on käsitellä erityisesti isän omaa isäsuhdetta, mutta myös äitisuhdetta, ja hakea niistä selityksiä isän omaan tapaan toimia. Erityisesti ylisukupolvisuus tulee esille väkivallan ja parisuhdeongelmien yhteydessä. Nähtävissä on, että oma vanhemmuuden ja miehenä toimimisen malli kumpuaa paljolti siitä, millaista vanhemmuutta ja isyyttä on itse lapsuudessaan saanut, vaikka se olisi ollut heikkoakin. Oman kasvatushistorian lisäksi vaikuttaviksi tekijöiksi haastateltavat mainitsevat kulttuurin, kasvuympäristön ja näiden kaikkien yhteisvaikutuksen.

Useat haastateltavat kuvaavat työskentelynsä tavoitteeksi ylisukupolvisuuden kierteen katkaisemisen ja kertovat, että myös isät itse motivoituvat muutokseen siksi, etteivät halua toimia samoin kuin omat isänsä. Haastateltavien mukaan isät kokevat omaa ymmärrystään lisäävän edellisten sukupolvien isyydestä puhumisen. Osa isistä on innostunut käymään keskustelua itsekin, osalle se ei omassa perheessä ole mahdollista. Perhe- ja sukuyhteydestä ollaan paikoin hyvin eriytyneitä, eikä isillä näytä aina olevan kosketuspintaa aikaisempien sukupolvien kanssa asioiden jakamiseen. Silloin voi käydä niin, kuten edellä on todettu, että isyys ”yllättää” miehen vaativuudellaan ja tunteillaan aiheuttaen osaamattomuuden ja ”kädettömyyden” kokemuksia.

Isyyden kohdalla ylisukupolvisuudesta puhuttaessa konkretisoitui se, miten lyhyt aika historiassamme on vasta ollut sellaista, että isät ovat voineet toteuttaa hoivaavaa, osallistuvaa isyyttä. Yhteiskunnastamme näyttää siis puuttuvan vielä hoivaavan miehen malli. Sotatraumat olivat yleisesti esillä keskusteluissa, mutta myös esimerkiksi agrariiyhteiskunta yksipuolisine sukupuolirooleineen tuli mainituksi. Ylisukupolvisuuden ketjun katkaisemisessa keskeisessä asemassa näyttää olevan isien kaikkinaisen hyvinvoinnin lisääntyminen.

Erityisellä tavalla ylisukupolvisuutta käsittelevässä puheessa korostuvat sota ja sodan traumat seurauksineen. On mielenkiintoista, kuinka suuressa roolissa sotaa edelleen pidetään, vaikka sodan kokeneet sukupolvet alkavat kohta olla edesmenneitä. Sodan traumatisoiva vaikutus on siis ollut todella voimakas ja sukupolvien päähän ulottuva, tai ainakin se pysyy mukana keskustelussa puheen tasolla.

7.4.2 Motivaatio, muutos ja uusi isyys

Haastateltavat kertoivat isyyden olevan miehille tärkeä asia ja toimivan motivaation lähteenä muutoksen aikaan saamiselle. Isyys ja siihen liittyvät tapahtumat näyttävät tuovan mukanaan siis sekä aikaisemmin käsiteltyä häpeää että motivaatiota, ja motivoivana tekijänä voi toimia sekä häpeä tunteena että isyys itsessään. Isät kertovat haluavansa muutosta usein nimenomaan lapsensa vuoksi.

Haastateltavat kuvasivat, että vaikeassa elämäntilanteessa isyys voi olla miehen elämässä lähestulkoon ainoa asia, jossa hän voi kokea jollakin tasolla onnistuneensa, ja parhaassa tapauksessa isyydestä voi lähteä syntymään muutakin hyvää miehen elämään: se luo toivoa ja edistää hyvinvointia. Isyys nähtiin palkintona, vaikkakin joskus rankkana sellaisena. Isät kokevat, että isyys tekee miehen ja saa miehet ponnistelemaan. Lisäksi haastatteluissa viitattiin isyyden tukemisen yhteiskunnallisiin merkityksiin, esimerkiksi hyvinvoinnin tärkeyteen ja työelämässä jaksamiseen.

Yksi haastateltavista toi esille myös asian kääntöpuolen: olisi ehdottoman tärkeää, että mies pitäisi huolen ensin ja ensisijaisesti itsestään, jotta hän pystyisi pitämään huolta myös jälkeläisestään ja parisuhteestaan. Kuvailtiin jopa, miten isien puheissa perheen koirakin tulee tärkeyslistalla ennen isää itseään. Ajatus oman itsen ensisijaisuudesta on nurinkurinen perinteisen perheen ja lapsen tärkeyden korostamisen rinnalla, mutta siinä on vinha perä. Esimerkiksi päihde- tai mielenterveysongelman hoitaminen on ensisijaisen tärkeää, jotta voi toimia myös hyvänä vanhempana. Tämä on asia, joka on tärkeä tunnistaa palvelujärjestelmässä.

Isyyden merkityksestä puhuttaessa haastateltavat korostivat usein vanhemmuuden sukupuolineutraaliutta ja korostivat lapsen etua mahdollisuudessa saada elämäänsä useampia hänestä välittäviä aikuisia. Haastateltavat kuvasivat myös, että isäksi tuleminen on luonnollinen hetki elämänmuutokselle parempaan suuntaan:

”Monesti nämä isät, siinä kohtaa, ku lapsi oli tulossa tai tullu, niin ainaki yrittivät parantaa myöski omia elintapoja ja sitä on tutkittukki, että ihmiset, ihan tämmöset jotka ei oo mittään huumeita tai rikoksia tehennykkään, niin meki yritettään laittaa elämää paremmin kuntoon, ku lapsi tulee.” (Haastattelu 5)

Tässä tulee näkyväksi ajatus isästä, josta pitäisi tehdä ”kunnollinen”. Kunnolliseksi tuleminen alkaa siitä, kun lasta odotetaan ja parhaimmillaan isyys on uuden alku. Toki tutkimukset vahvistavatkin, että lähtökohtaisesti isyys tuottaa miehelle hyvinvointia (esimerkiksi Mykkänen 2014; Mykkänen & Eerola 2014). Tähän meitä siis ohjataan ja pidetään tavoittelemisen arvoisena.

Isyys näyttäytyy haastatteluissa monenlaisina, isien itsensä näköisinä kaarina. Se voi koostua erilaisista tavoista toimia, erilaisilla resursseilla. Yksi haastateltava kuvasi, millaista isyyttä hän erään asiakkaan kanssa työsti:

”Tämmönen alkoholisoitunut kaveri, joka oli kaikki juonut. Mut hänellä oli sellanen tytär, joka oli alaikänen ja hän päätti, et ainoo, mitä hän hoitaa elämässään kunnolla loppuun asti, niin hän hoiti elatusmaksut. Siinä oli semmonen vähä surullinen tarina, ku viiminen, elatusmaksuerän hän oli maksanu, ni hän teki itsemurhan. Mut hän näin aatteli, et hän ees jonkun osan siitä isyydestä huolehtii. Loppuun asti. Ja sitä mä en tietysti tiedä, mitä se tytär näistä ajatteli, mutta tän miehen kanssa muutaman kerran pääsin keskustelemaan, et... Hän aatteli, et hänen isyys oli sitten tällanen.” (Haastattelu 8)

Isätyö on siis monenlaisen isyyden kanssa työskentelemistä. Viime kädessä asiakas itse määrittelee sen, millaiseen isyyteen hän pyrkii ja kokee kykenevänsä. Työntekijä ei voi sitä päättää.

Haastateltavat kuvasivat omaksi tehtäväkseen antaa isille avaimia muutoksen tekemiseen ja positiivista palautetta tämän vanhemmuudesta, riippumatta isän teoista, taidoista tai kyvyistä vanhempana. Paljon koettiin tehtävän myös ennaltaehkäisevää työtä: luotiin suhdetta isiin, jotta he vaikean hetken tullen tietäisivät, minne ottaa yhteyttä. Lisäksi haastatteluissa mainittiin, että isien itsetuntoa ja -luottamusta sekä

pystyvyyden tunnetta vanhempana tulee vahvistaa. Vaikuttaa siis siltä, että isät eivät aivan itsekään usko pystyvänsä tasavertaiseen vanhemmuuteen.

Monessa haastattelussa työntekijät kuvailivat niin sanottua uutta isyyttä, edellisistä sukupolvista poikkeavaa isänä olemisen tapaa. Uuden isyyden alku ajoitettiin yhtä sukupolvea taaksepäin, mutta kehityksen ajateltiin olevan kuitenkin vasta aluillaan. Uuden sukupolven isät tuntuvat ottavan oman paikkansa isänä ja vanhempana edeltäjiään varmemmin. Tämä näkyy esimerkiksi isien aktiivisena osallistumisena aikaisemmin äitien areenana pidettyihin perhekahviloihin ja muihin vastaaviin toimintoihin. Haastateltavat näkivät, että isän täytyy asemansa ”ottaakseen” olla itse aktiivinen ja aloitteellinen:

”Se ei oo itsestään selvä vaan se isä on sitte tehny kyllä kovan duunin.” (Haastattelu 4)

Uusi isyys merkitsee ainakin jossakin määrin sitä, että ylisukupolvisuutta, sukupolvien epäedullista ketjua, on saatu katkaistua:

”Se sukupolvi on jo sisäisesti jotenki elänyt tietynlaisen muutoksen, että he ovat valmiita sille, eri tavalla. Ja sitte se semmonen hoivan ja yhdessä lapsen kanssa liikkuminen avoimesti tuolla puistoissa ja joka puolella niin et se on ihan jees juttu. (Haastattelu 4)

Uusi isyys nähdäänkin nimenomaan läsnä olevana isyytenä. Usea haastateltava kuvasi, että nykyisät ovat valmiita tähän muutoksen, emotionaalisempaan isyyteen, hoivan ja huolenpidon antamiseen. Myös nyky-yhteiskunnan nähtiin tukevan uudenlaista isyyttä ja pehmeämpiä arvoja enemmän kuin aikaisemmin.

Haastatteluissa korostettiin voimakkaasti sitä, että isät tulisi kohdata paremmin jo raskausaikana. Tällä tavoitellaan isyyteen sitoutumista ja suhteen luomista lapseen. Konkreettisine parannusehdotuksina toivottiin, että isyyttä koskevaa materiaalia: esitteitä, mainoksia keskusteluryhmistä ja niin edelleen, tulisi olla enemmän saatavilla erilaisissa paikoissa. Nyt isätyötä ja ylipäätään isyyttä koskeva tieto tuntuu olevan varsin vähän näkyvillä.

Eräs haastateltavista toi esille, että oman haasteensa sukupolvien ketjuun tuo se, että työntekijät edustavat vielä pitkälti suurten ikäluokkien jälkeläisiä, jotka ovat siis vain yhden sukupolven päässä sotatraumoista. Uudet isät alkavat kuitenkin olla yhtä sukupolvea kauempana tästä kokemuksesta ja ovat ehkä jo itse vastaanottaneet erilaista hoivaa kuin omat vanhempansa:

”Me tullaan niinku nyt vähän jälkijunassa, että meillä ois paljon oppimista siinä... nämä isät on meitä hyvin nyt sit opettamassa. Et me ei olla askelta edellä. Vaan isät on.” (Haastattelu 4)

Mielenkiintoista on se, että uuden isyyden kertomuksissa korostuu isien mukaantulo ”äitiyden areenoille”, mutta ei niinkään se, että lapset ja perhe-elämä tulisivat näkyviksi perinteisillä maskuliinisiksi miellettyillä elämänalueilla. Ehkä kyse

on siitä, että ensin isyys täytyy tulla tasavertaiseksi äitiyden kanssa ja vasta sen jälkeen se voi olla hyväksytty maskuliinisuuden kentillä myös perinteisiksi feminiinisiksi miellettyjen toimintojen, esimerkiksi hoivan kautta.

7.5 Ajatus erityisyydestä

Isätyö työmuotona ja -orientaationa perustuu ajatukseen mieserityisestä, sukupuolisensitiivisestä tavasta tehdä työtä vanhemmuuden kanssa. Tässä kappaleessa pohditaan laajasti erityisyyttä, tasa-arvoa ja näihin liittyvää sukupuolta.

7.5.1 Erityisyydestä kohti tasa-arvoa

Ajatus isätyöstä ja ylipäättään mieserityisestä työotteesta sai haastateltavat mietteliäiksi. Isätyöllä näytti olevan kaksi puolta, joissa oli sekä hyvää että huonoa. Haastateltavat pohtivat laajasti, onko erityisyys ajatuksena edes kovin kannatettava. He kokivat isyyden korostamisen tuntuvan joskus asiakkaista jopa hiukan kiusalliselta: asiakkaat eivät kokeneet itseään yli-ihmisiksi vaan ihan vain vanhemmiksi. Haastateltavat toivoivat, että erityisyyden ja isätyön sijaan voitaisiin puhua vain tasavertaisesti vanhemmuudesta. Samoin mietittiin, tarkoittaako isätyön korostaminen itse asiassa isien aliarvioimista, kun on olemassa ajatus, että isien vanhemmuutta täytyy jollakin tavalla "tehostaa"? Kuitenkin osa haastateltavista kertoi haasteeksi työssään juuri haavoittuvassa asemassa olevien isien, "hauraan isyyden" tavoittamisen:

"Olis mahtavaa, jos päästäis siihen, että myös näitä isiä löydettäis jostain ja he tulis palveluihin. Tavallaan he ei tiedä, mitä he menettää, et heidän pitäis löytää se ja myydä tää asia, et tää isyys on hieno juttu, et nyt tähän kannattaa lähteä. Etenkin nuoret isät, mulla on semmonen ajatus, että nää nuoret isät tarvitsee erityistä tukea siihen isyyteen. --- Puuttuvat isät, vähän niinkö mustien aukkojen etsimistä." (Haastattelu 7)

Mieserityisyydelle näyttää siis edelleen löytyvän puolustajansa ja paikkansa, vaikka tavoitteena selkeästi on, ettei erityisyyttä enää jonain päivänä tarvittaisi. Nyt mieserityisyydellä pyritään varmistamaan sitä, että kaikki saisivat ja hakisivat apua. Usean haastateltavan ajatus työstään olikin, että he pyrkivät tukemaan isiä, jotta nämä eivät luovuttaisi vanhemmuuden suhteen vaan rohkaistuisivat pitämään omia puoliaan (ja samalla myös lapsensa puolia). Haastateltavat pohtivat, ettei isätyötä tulisi nähdä suppeasti, vaan kohdata mies kokonaisuutena, ja tämä tuntuu olevan merkityksellistä myös miesasiakkaille itselleen. Vaikka mieserityiset toiminnat nimensä mukaan kohdistettiin miehille, oli joissakin mukana myös naisia, vahingossa tai tarkoituksella. Tätäkään haastateltavat eivät täysin tyrmänneet, vaan kokivat sen myös naisille avartavaksi kokemukseksi päästä kuulemaan miesten ajatuksia.

Näyttäytyykin mielenkiintoisena, että isätyötä ilmiönä myös kyseenalaistetaan tai ainakin sen eri puolia pohditaan avoimesti.

Mieserityisyyden lisäksi haastateltavat näkivät saman käsitteellistämisen haasteen koskevan esimerkiksi sateenkaariperheitä tai yhden vanhemman perheitä, jolloin myös sukupuoli menettää merkityksensä: on vain vanhemmuus. Haastateltavat käyttivätkin keskusteluissa paljon termejä yhteisvanhemmuus tai yhteistyövanhemmuus ja kertoivat pyrkivänsä tietoisesti tasavertaiseen vanhemmuuskeskusteluun.

Haastateltavat puhuivat paljon tasavertaisen ja tasa-arvoisen vanhemmuuden ideaalista. He totesivat, että palveluita, joita pääasiassa tällä hetkellä hyödyntävät äidit, voisivat yhtä lailla käyttää myös isät. Vanhemmuuden tukemisen nähtiin siis olevan yhteinen asia niin isille kuin äideillekin. Haastateltavat pohtivat kuitenkin paljon muutoksen tarpeellisuutta ammattilaisten keskuudessa: sitä, että jokainen pohtisi omassa työssään, miten vanhemmuus voidaan ottaa huomioon tasavertaisesti. Tämä tarkoittaa yksinkertaisesti huomioimista, keskusteluihin mukaan ottamista ja tarjottavien palvelujen kohdentamista molemmille vanhemmille; asenteina luottamusta, myönteisyyttä ja arvonantoa. Uudistustoiveiden yhteydessä korostettiin tasavertaisen tunneviestin tärkeyttä ja ammattilaisten vastuuta: muutos alkaa yksilötasolta työntekijöistä ja valuu alas (tai ylös) organisaatioihin ja palveluihin. Myös konkreettisempia ehdotuksia tuotiin esiin, esimerkiksi synnytyksessä mukana olevien puolisoitten maksutonta ruokailua sairaalassa tai tasavertaisuutta huolto- ja tapaamisriita-asioissa. Eräs haastateltava huomautti, etteivät uudistustoimet vaadi erityistä mieserityisyyden osaamista ja useimmat eivät edes ylimääräisiä resursseja. Tasa-arvon edistämisen koettiin olevan ensisijaisesti ammattilaisten vastuulla tai ainakin heidän tulee näyttää siihen suunta. Perusteluna uudistusten tarpeelle tuotiin esiin tasavertaisen vanhemmuuden tuottavan paljon ja monenlaista yhteiskunnallista hyvää.

Haastateltavat kertoivat työskentelevänsä isyyden äärellä, vaikkei isä olisikaan läsnä lapsensa elämässä tai toisin päin. Lisäksi kaikki haastateltavien asiakkaat eivät vielä olleet isiä tai tulossa isiksi, mutta isyys saattoi mietityttää heitä paljonkin. Yksi haastateltavissa kiteytti, että on ammattilaisten tehtävä tarvittaessa pitää isää mukana lapsen elämässä, nimenomaan lapsen puolesta. Haastateltavat kertoivat, että nykyään isät vaikuttavat olevan ylpeitä isyydestään ja innokkaita olemaan vanhempia. Tämän vuoksi he kokivat, että isät ohittamalla jätetään hyödyntämättä myös paljon yhteiskunnallista potentiaalia.

Sukupuolten välisestä tasa-arvosta puhuttaessa haastateltavat korostivat isien oikeuksien toteutumisen tukemista. Yksi haastateltavista huomautti, että naisten oikeuksien vahvistuminen on edesauttanut myös isien oikeuksia. Samoin työelämän joustavuuden lisääntyminen ja muut yhteiskunnan rakenteelliset muutokset nähtiin

merkityksellisinä osallisuuden ja tasavertaisuuden lisäämiseksi. Tasa-arvo ei ole siis pois toiselta, vaan ruokkii toinen toistaan.

Tasa-arvokeskustelun yhteydessä kysyin muutamalta haastateltavalta, kokevatko he isätyön feminisminä? Tämä kysymys tuntui pelästyttävän haastateltavia, ja he halusivat irtisanoutua feminismistä. Tämä tuntui hämmentävältä, koska muutoin isätyöstä puhuttiin voimakkaasti sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävänä asiana. Kenties feminismi konkretisoituu monen mielessä nimenomaan naisten oikeuksien ajamiseksi miesten oikeuksien kustannuksella. Yhtymäkohtia oli siis vaikea nähdä.

7.5.2 Isätyöntekijät ja sukupuoli

Lähes jokainen haastateltava pohti oman sukupuolensa merkitystä ja näkymistä isien kanssa tehtävässä työssä. Eräs naispuolinen työntekijä mainitsi, että isien kanssa huumori on tärkeä työkalu, mutta jatkoi, että erityisesti naisena ja naistyöntekijänä on tärkeä pitää kiinni omista rajoistaan (minkä tulkitsin liittyvän jollakin tavalla ensin mainittuun huumoriin ja / tai seksuaalisuuteen).

Haastateltavat korostivat vertaisuuden merkitystä miesten kanssa tehtävässä työssä erityisesti, koska sosiaaliala, terveydenhuolto ja kasvatustila ovat työntekijäkunnaltaan naisvoittoisia ja siten "naisnäkökulman" omaavia. Toiset haastateltavat kokivat työntekijän sukupuolen olevan melko vähän merkityksellinen asia, kun taas toiset näkivät, että isätyötä tulee tehdä lähtökohtaisesti pelkästään miesten (ja sitten taas, tätäkin näkökulmaa kyseenalaistettiin jo samoissakin haastattelussa). Myös sitä pohdittiin, ovatko miestyöntekijät itsessään tae isien aktiivisemmasta osallistumisesta ja uskalluksesta. Haastateltavien mukaan isät itse kokivat vertaisuuden mahdollisuuden hyväksi, ja vertaisuuden kokemuksen positiiviset vaikutukset ja tarve kävivät esiin myös aikaisemmassa tutkimuksessa (esimerkiksi Lähteenmäki & Neitola 2014). Tähän kokemukseen liittyi kokemus "matalammasta kynnyksestä" ja henkilökohtaisesti koetusta epätasa-arvosta sukupuolien välillä. Vanhemmuus tuntuu olevan naisten dominoima alue ja siksi moniin siihen liittyviin toimintoihin, vaikkapa vauvamuskareihin, on isien vaikeampi lähteä. Osa haastateltavista ajatteli, että myös vertaisuuden tarve poistuu, kun vanhemmuuden tasa-arvo lisääntyy. Tässä nähtiin hyväksi paitsi eri sukupuolta, myös eri ikäryhmää edustavien vanhempien yhteisöllisyys yksittäisen isän tukena.

Haastateltavat pohtivat paljon sitä, kuinka paljon työntekijän sukupuoli lopulta työskentelyyn isien kanssa vaikuttaa. Yleensä he päätyivät toivomaan, ettei se vaikuttaisi, mutta toteamaan heti perään, että kyllä se toiveista huolimatta jonkin verran vaikuttaa. Eräs haastateltava ajatteli, että sukupuoli vaikuttaa ainoastaan aivan työskentelysuhteen alussa, häviävän pienen hetken ajan. Kun luottamuksellinen suhde on saatu luotua, sukupuolen merkitys häviää. Näyttää siis siltä, että sukupuoli

vaikuttaa ennakko-oletuksissa, mutta ei itse työskentelyssä. Enemmänkin haastateltavat ajattelivat keskiössä olevan niin sanottujen henkilökemioiden, ei sukupuolen. Osa haastateltavista ulotti sukupuolen pohtimisen myös työntekijän kokemuksiin ja totesi, että myös asiakkaan sukupuolella voi olla merkitys työntekijälle, vaikka lähtökohtana onkin tasavertainen kohtaaminen ja suhteen luominen asiakkaaseen. Omaa työskentelyotettaan haastateltavat kuvasivat yleensä sukupuolesta riippumattomaksi, vaan he kertoivat työskentelevänsä vanhemman kanssa samalla tavalla, on hän sitten isä tai äiti. Avun tarve koettiin samanlaiseksi sukupuolesta riippumatta.

Joillekin asiakkaille sukupuolikysymys voi olla iso ongelma huonojen kokemusten vuoksi ja pahimmillaan estää avun hakemisen: sen vuoksi asia on otettava vakavasti eikä loukkaantua siitä, ettei työntekijänä ja oman sukupuolensa edustajana kelpaisi. Useat haastateltavat kuvasivat, miten työskentelyn aikana on mahdollista "siedättää" asiakasta toimimaan toisen sukupuolen kanssa ja vahvistamaan asiakkaan hyviä kokemuksia.

Useissa haastateltavien työyksiköissä työntekijän sukupuoleen liittyvä "ongelma" oli ratkaistu niin, että isien kanssa työskenteli sekä miehiä että naisia. Tällöin oli mahdollista työskennellä kumman sukupuolen kanssa tahansa ja lisäksi se mahdollisti vertaisuuden kokemuksen. Tämän ajateltiin edistävän isien ja miesten äänen kuulumista palveluissa ja varmistavan sen, että vertaisuutta löytyy monenlaisissa aiheissa ja keskusteluissa (vaikka jälkimmäistä huomaan jälleen pohtivani, tarvitaanko siihen todella eri sukupuolia vai ainoastaan erilaisia ihmisiä erilaisine kiinnostuksen kohteineen). Sukupuolen lisäksi vertaisuutta haettiin ja tarjottiin asiakkaille myös vanhemmuuskokemuksen perusteella. Omakohtaisia kokemuksiaan kohtuudella ja turvallisesti avaavaa työntekijää arveltiin pidettävän helpommin lähestyttävänä, ei yläpuolelle asettavana.

7.5.3 Sukupuolikysymykset vanhemmuudessa

Haastatteluissa isätyöntekijät pohtivat paljon omaa toimintaansa ja toisaalta myös osaamistaan isien kanssa työskenneltäessä. Erityisesti tätä näyttivät pohtivan naispuoliset työntekijät. Haastateltavat kuvasivat ymmärryksensä lisääntyneen: ensin he ajattelivat riittävän, että kohtaa kaikki samalla tavalla, mutta sukupuolen merkitys kuitenkin tuli näkyväksi työuran tai lisäopintojen myötä. Haastateltavat poikkeuksetta korostivat, että kohtaamisen välittömyys on kuitenkin avainasemassa, eikä sukupuoleen kannata jäädä "jumiin". Yksi haastateltava kuvaa omaa prosessiaan:

"Enemmän niinkun sisäistin sitä asiaa ja opiskelin sitten ja ymmärsin sitä miehen kehityskaarta eri tavalla... Ehkä tarkemmin vielä teki sitä semmosta itensä kanssa sitä työtä, että mikä se oma asenne on, missä on ne auttajan varjot, jotka tulee tiedostamattakin esille niis kohtaamisissakin tai sit jopa siinä työskentelyssä missä niitä tarttee sit olla valppaana, valppaana vähän itensä kans eri tavalla." (Haastattelu 4)

Eräs haastateltava kertoi huomanneensa, että jos vanhemmuusryhmässä on mukana isiä, on tunnelma erilainen ja silloin naiset puhuvat puolisoistaan positiivisemmin. Haastateltava pohti tämän johtuvan siitä, että naiset saavat erilaista näkökulmaa vanhemmuuteen kuullessaan siitä myös isien kokemuksia. Silloin omakin kumppani tai lasten isä voi alkaa näyttäytyä toisenlaisessa valossa.

Osa haastateltavista korosti, ettei sukupuolta ole hyvä pyrkiä kokonaan häivyttämään, vaan tulee edelleen tunnustaa niiden olemassaolo. Enemmänkin nähtiin tarpeellisenä saada tasa-arvoa siihen, ettei tiettyjä piirteitä enää yhdistettäisi tiettyyn sukupuoleen, vaan olisi vain ihmisiä omine piirteineen. Haastateltavat kokivat, että miehet tulevat usein keskusteluissa näkyviin eritoten negation ja ongelmiansa kautta, mikä vahvistuu myös tutkimusten tasolla siinä mielessä, että esimerkiksi miehiä ja sosiaalityötä käsittelevät tutkimukset näyttävät liittyvän yleensä miesten ongelmiin, esimerkiksi päihteisiin ja väkivaltaan.

Lähes jokaisessa haastattelussa puhe sukupuolesta ja vanhemmuudesta sai haastateltavat pohtimaan perheiden monimuotoisuutta, erityisesti sateenkaariperheitä. Teemaan liittyi paljon kysymyksiä ja näkökulmia, joihin ei vielä ollut vastauksia. Sateenkaariperheet tunnistettiin yhteiskunnassa uudeksi ja näkyvämmäksi asiaksi, joiden kohdalla rakenteet eivät kaikilta osin tue perhe-elämää. Haastateltavat pohtivat esimerkiksi vanhemmuuden sukupuolitettujen roolien näkymistä sateenkaariperheissä: kun heteroparisuhteeseen perustuvissa perheissä mies on ollut elättäjä ja nainen hoivaaja, miten roolit ja odotukset näkyvät perheissä, joissa on kaksi isää tai äitiä, ja miten ne näkyvät vanhemmuudessa? Yhtymäkohtia isätyöhön toi esimerkiksi sen pohtiminen, millä tavoin ei-raskaana olevaa vanhempaa (on hän sitten nainen tai mies) huomioidaan raskausaikana:

”Nehän on molemmat, jotka sitä vauvaa odottaa, mutta että minkä erityisyyden se tuo siihen vanhemmuuteen, että se sikiö on siellä äidin mahassa?” (Haastattelu 6).

7.6 Neuvolan tuoli hallintaa ilmentämässä

Yksi lapsiperheinstituutio toistui haastatteluissa selkeästi ylitse muiden, ja se oli neuvolajärjestelmä. Neuvola näyttäytyi haastatteluissa äitiyden läpäisemänä linnakkeena, jossa isä on vielä kummajainen tai ei ainakaan luonteva, tasavertainen osa palvelua saavaa perhettä. Useat isien kohtaamattomuuden kokemukset sijoittuvat neuvolaan ja ylipäättään raskaus- ja vauva-aikaan. Konkreettisin esimerkki tuntui haastattelusta toiseen olevan neuvolan tuoli. Neuvolassa ei joko ollut tuolia isälle lainkaan tai jos oli, se oli usein huoneen nurkassa, kaukana ja erillään muista. Haastateltavat kuvasivat isien kertomuksia siitä, miten neuvolan työntekijöiden on ollut vaikea suhtautua erityisesti lapsen kanssa yksin vastaanotolle tulevaan isään.

Vastaanotto on voinut olla toisaalta positiivista ihmettelyä, toisaalta sääliä isää kohtaan.

Neuvolaa kohtaan esitettiin paljon sekä konkreettisia toiveita ja parannusehdotuksia isyyden huomioimiseksi että ajatuksia tasavertaisen asenneilmapiirin aikaansaamiseksi – minimissään sitä, että isien perään edes huhuiltaisiin. Isien mukaantulo nähtiin erittäin tärkeänä vanhemmuuden alkumetreiltä lähtien, koska sen nähtiin edesauttavan sitoutumista vanhemmuuteen ja suhteen luomiseen tulevaan lapseen. Neuvolan pienet resurssit ymmärrettiin, mutta toisaalta sitä ei nähty esteeksi sille, että isää pidettäisiin aktiivisesti mielessä. Useassa haastattelussa toivottiinkin, että neuvolat saisivat lisäresursseja työhönsä, jotta isät olisi mahdollista ottaa paremmin mukaan perheen kanssa tehtävään työhön. Erityisen tärkeänä pidettiin, että jo lasta odottaessa isän kanssa käytäisiin läpi vanhemmaksi tulemistä samalla tavalla kuin äidinkin kanssa, jotta miehet olisivat valmiimpia vanhemmuuteen lapsen syntyessä. Tämä voisi tapahtua isien omilla tapaamisilla, joita toivottiin lisättävän neuvolatoiminnan pysyväksi osaksi. Toinen konkreettinen ehdotus liittyi palvelun saavutettavuuteen. Nyt neuvolat toimivat virka-aikana, jolloin etenkin työelämässä olevien isien saattaa olla vaikea päästä mukaan neuvolakäynneille (johtuen toki varmasti myös työpaikkojen asenteista, joissa isien neuvolakäyntejä ei nähdä tarpeellisina tukea tai tällainen ei tule edes mieleen). Kolmanneksi ehdotettiin parisuhdeneuvonnan tuomista osaksi neuvolan käytäntöjä pysyvänä ja kaikille tarjottavana neuvolatyönä.

Neuvolainstituution muutoksen tarpeen pohdinta näkyy merkittävänä ajattelutavan muutoksena, jota työntekijät aktiivisesti tuovat esiin, ja osa haastateltavista toteaaakin nämä esimerkkeinä siitä, kuinka rakenteellisilla muutoksilla voitaisiin tukea ja ennen kaikkea mahdollistaa isien parempi osallisuus vanhemmuudessa. Tällä hetkellä etenkin raskautta kuitenkin hallitaan naisen kautta samalla, kun rakenteet näyttävät estävän isien mukana olemisen.

8 YHTEENVETO

Tämä kappale kokoaa tutkimuksen tulokset tutkimuskysymyksiä ja taustateoriaa vasten peilaten. Lisäksi käyn vertaan lyhyesti joitakin tutkimustuloksia aikaisempaan tutkimukseen, mikäli en ole huomioita jo luvussa seitsemän tuonut esiin. Lopuksi pohdin tutkimustani henkilökohtaisesti sen tekijänä.

8.1 Tutkimuksen tulokset

Seuraavaksi esittelen tutkimustulokset tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen valossa.

8.1.1 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Aineiston analyysin pohjalta on mahdollista vastata alussa esittämiini tutkimuskysymyksiin. Ensimmäinen tutkimuskysymys koski isätyöntekijöiden käsityksiä siitä, mitä isätyö on. Isätyö näyttäytyi vastausten perusteella vaativana ja monialaisena ihmissuhdetyönä, joka vaatii tekijältään erityistä herkkyyttä ja kykyä huomata, tunnistaa ja ottaa huomioon ihmissuhteissa ja yhteiskunnassamme vaikuttavia ilmiöitä. Vaikka haastateltavat edustivat hyvin erilaisia koulutustaustoja ja tekivät erilaista työtä erilaisissa ympäristöissä, yhdisti heitä kaikkia ensisijainen ajatus kohtaamisen merkityksellisyydestä. Tutkimukseni perusteella voi siis sanoa, että isätyö on ennen kaikkea miehen kohtaamista hänen elämässään ja vanhemmuudessaan. Se voi tarkoittaa mukanaoloa tavallisessa arjen pyörytyksessä, mutta isätyö näyttäytyy kuitenkin erityisesti kriiseissä tapahtuvana työnä. Konkreettinen työ isien kanssa on tukemista ja motivointia, ratkaisun avainten etsimistä yhdessä isän kanssa. Vaikka haastatteluissa korostuivat vanhemmuuden

haasteet, toivat haastateltavat selkeästi esiin roolinsa myös hyvän huomaajina ja isien hyvän vanhemmuuden vahvistajina.

Haastatteluista kävi myös selville se, miten tärkeää on, että isätyöntekijät kykenevät tunnistamaan ja ottamaan huomioon erilaisia työhön ja yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä. Useat näistä ilmiöistä liittyvät jollakin tavalla eriarvoisuuteen ja sen kokemiseen sekä eriarvoisuuden keskellä toimimiseen. Rakenteellisesti merkittävää on, että näiden ilmiöiden huomaamisen ja huomioimisen lisäksi niitä tuotaisiin aktiivisesti myös esille ja laajempaan tietoisuuteen. Haastateltavat korostivat useissa eri yhteyksissä ammattilaisten vastuuta muutosten aikaansaajina tai vähintäänkin alkuunpanijoina. Erityisen tärkeää tämä on, kun puhutaan tasa-arvon edistämisestä.

Isätyö näyttäytyykin aivan merkittävällä tavalla tasa-arvotyönä. Poikkeuksetta kaikki haastateltavat toivat esiin työskentelynsä tavoitteena tasavertaisen vanhemmuuden edistämisen. Haastateltavilla oli valtava määrä kokemusta ja tietoa tasa-arvoon liittyvistä ilmiöistä ja siitä, miltä näyttää, kun tasa-arvo ei toteudu. Sen lisäksi, että tietoa on laajasti, sitä on monelta eri tasolta: yksilön, palvelujärjestelmän ja yhteiskunnan tasoilta. Haastateltavat eivät kuitenkaan tuoneet esiin sitä, että olisivat pyrkineet aktiivisesti muuttamaan asioita, tai ehkä en sitä keskustelussa huomannut kysyä. Tämä herätti minussa kysymyksen, liittyykö ilmiö laajemmin tunnistettuun sosiaalialan henkilöstön yhteiskunnallisen vaikenemisen kulttuuriin? Jos näin on, menetämme todella merkittävän määrän tietoa ja osaamista tasa-arvon edistämisen saralla, kun laaja-alaisessa käytännön työssä saatu näkemys ja tieto ei tule laajempaan keskusteluun tai polttoaineeksi rakenteelliseen muutostyöhön. Vaikuttamistyölle olisi siis selkeä tarve ja myös riittävä tieto ja osaaminen.

Tasa-arvokeskustelussa puhe liittyi yleensä sukupuoleen. Tutkimuksessa tuli ilmi, että työntekijät käsittelevät sukupuolta ilmiönä monella eri tavalla, mutta siihen liittyy yhä myös haasteita, jotka näkyivät toisaalta – toisaalta -puheena: sukupuolta ja sen ulottuvuuksia tuntuu olevan joskus jopa hävettävältä pohtia ääneen, jottei tulisi vahingossa sanoneeksi mitään, mikä kuulostaisi sukupuolten välistä tasa-arvoa rapauttavalta. Lisäksi sukupuoleen ja vanhemmuuteen liittyy ilmiöitä, joista ammattilaisilla ei ole vielä tarpeeksi tietoa. Tällaiseksi osoittautuivat muun muassa perheiden moninaisuuteen ja sateenkaarivanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Äärimmillen vietyinä meiltä puuttuvat jopa riittävä sanasto ja termit kuvaamaan asioita, joita perheiden arjessa jo on olemassa, mutta jotka virallisen järjestelmän puolesta ovat edelleen joko tunnistamattomia tai heikosti tunnistettuja.

Mikä ilahduttavinta, vaikka tutkimus keskittyikin isiin, toivat kaikki haastateltavat esiin perustavana lähtökohtana työlleen lapsen edun toteutumisen. Isätyöntekijät näyttäytyivät erittäin tiedostavana työntekijäryhmänä, joiden ammatilliseen ideologiaan kuului vahvasti lapsen suojeleminen. Tämän vuoksi voidaan ajatella, että isätyö, on se sitten vanhemmuuden tukemiseen, väkivaltaan tai

parisuhdeongelmiin liittyvää, on aina myös lastensuojelua joko korjaavana tai ennaltaehkäisevänä työnä.

Toinen tutkimuskysymykseni koski sitä, millä tavoin isätyö ja siinä näkyvät ilmiöt näyttäytyvät hallinnan analytiikasta käsin tarkasteltuna. Ehdottomasti keskeisimpään rooliin nousi aineistossa sukupuolen käsite. Yhteiskunnalliset instituutiomme ohjaavat toimintaamme, ajatteluamme ja odotuksiamme sukupuolen mukaan. Sukupuoli kulkikin mukana haastatteluissa hyvin monessa eri yhteydessä, toki muutamit haastatteluteemat myös suoraan sukupuolta (miehisyyttä) koskivatkin. Silti näytti siltä, että koski keskustelu sitten yhtä tai toista aihetta, palautui se usein lopulta sukupuoleen. Konkreettisimmin hallinta näkyi siinä, miten haastateltavat tuottivat varsin yhtenäisellä tavalla niitä ennako-oletuksia ja rooleja, joita isille tarjotaan ja joita isiin kohdistuu. Ennako-oletukset tuntuvat olevan tapa ohjata toimimaan yhteiskunnassa: usein ihmiset vain ajautuvat toimimaan niin kuin aina ennenkin on toimittu. Hankaluuksia tulee, kun nämä roolit alkavat olla yhteiskunnassa vanhanaikaisia tai muuten toimimattomia. Näyttää siltä, että isyys on murrosvaiheessa, jossa aikaisempi hallinta ei enää kaikilta osin ole relevanttia, mutta uusi suunta on vielä osittain hahmottumatta.

Hallinta lähtee rakenteista, mutta näkyy yksilö- ja tunnetasolla, kuten teoriakirjallisuudestakin kävi ilmi. Konkreettisia esimerkkejä nousi esiin tutkimusaineistosta. Jo aikaisempaan tutkimukseen perehtyessä kävi ilmi, että perhevapaajärjestelmä on mitä ilmeisin esimerkki hallinnasta. Siinä on kyse selkeästä poliittisesta ohjauksesta ja päätöksenteosta, joka kuitenkin linkittyy voimakkaasti roolimalleihin ja ideologioihin. Sama, vielä monimutkaisempi esimerkki on työelämä vaatimuksineen ja järjestelmineen. Työelämän pelisäännöt ovat periaatteessa tasa-arvoiset, mutta käytännöt ja asenneilmapiiri ohjaavat esimerkiksi miehiä pidättäytymään ainakin pidemmistä hoitovapaista tai vaikkapa osallistumisesta raskaudenajan neuvolaseurantaan yhdessä äidin kanssa. Työmarkkinoiden asema näyttäytyy perhepolitiikan suunnalta katsottuna aikamoisena norsunluutornina, jonka kanssa on vaikea päästä yhteistyöhön. Haastatteluissa kyllä hahmotettiin, että esimerkiksi perhevapaajärjestelmä ei vielä yksinään auta vanhemmuuden tasavertaisuuden edistämässä vaan muutoksen tulisi lähteä työelämästä käsin. Tällaista julkista keskustelua kuitenkin vähemmän nähdään – enemmän keskustelu pyörii korkeintaan äitien kauhussa siitä, että heidät pakotetaan työelämään kokemuksensa mukaan liian aikaisin. Isät puuttuvat tästä keskustelusta täysin, eikä yhteiskunnallisesti vaikuteta juurikaan kiinnostuneilta tasa-arvoisen vanhemmuuden edistämistä tässä kohtaa. Kolmas varsin selkeä esimerkki oli lainsäädäntö. Haastatteluissa isien puuttuminen lainsäädännöstä näkyi esimerkiksi juuri päihdeäitien subjektiivisesta oikeudesta päihdehoitoon puhuttaessa. Selkeimmillään hallinta onkin juuri tätä: jonkin näkymistä tai täydellistä näkymättömyyttä.

Konkreettisin ja selkein aineistosta nouseva esimerkki isyyden hallinnasta liittyi neuvolajärjestelmään. Neuvola tarkasteltaessa kävi ilmi, kuinka vanhemmuutta ja etenkin raskautta hallitaan nimenomaan äidin ja hänen vartalonsa kautta. Raskauteen liittyvä seuranta erilaisine fyysisine mittauksineen loi perustan sille, miten vanhemmuuteen "ajetaan sisään". Äitiysneuvola, jo sananakin, kertoo kaiken oleellisen työskentelystä. Isät ovat neuvolaan tervetulleita – periaatteessa. Jo se, että ajatellaan, että äiti tulee neuvolaan ja isä saa sinne halutessaan tulla, lähtee viemään ajatusta tasa-arvoisesta vanhemmuudesta väärille urille. Haastateltavat kertoivat useita konkreettisia esimerkkejä vihjeistä, joilla isiä kehoitetaan pysymään poissa neuvolasta: isälle ei ole omaa istumapaikkaa tai se on erillään muista, isien kanssa ei keskustella kuin korkeintaan näennäisesti, aukioloajoilla ei edes pyritä edesauttamaan työssäkävien isien mukaantuloa. Neuvolassa isä voi olla jopa uhka silloin, kun hän ilmestyy vastaanotolle yksin pienen lapsen kanssa – se on äidille kuuluva tilanne ja se tulee selkeästi ilmi näissä kohtaamisissa, koska isät ovat niitä yksityiskohtaisesti isätyöntekijöille kuvailleet. Tämä kaikki on kovin ristiriidassa sen ajatuksen ja toiveen kanssa, että miehet, tulevat isät saataisiin mukaan vanhemmuuteen heti sen alkumetreiltä lähtien – selkeä toive, joka aineistossa nousee esiin isyyden haasteista puhuttaessa. Äitikeskeisyyden neuvolajärjestelmässä voi tavallaan ymmärtää, kun tietää, miten äärimmäisen naisvaltainen – vielä naisvaltaisempi kuin vaikkapa varhaiskasvatus tai lastensuojelu – instanssi neuvola on.

Jo aikaisempaa tutkimusta läpikäydessä tuli esiin ajatus siitä, että isiä täytyy "kunnollistaa" (esimerkiksi Eräranta 2007a). Tämä näkyi myös tässä tutkimusaineistossa ja on ymmärrettävääkin, koska haastateltavien tehtävänkuvat liittyivät tavalla tai toisella kriisissä olevien isien kanssa työskentelyyn. Isistä puhuttiin erittäin kunnioittavasti ja heidän hyviä ominaisuuksiaan esille tuoden. Oli kuitenkin nähtävissä, että isät ovat ongelmassa, heidän tulee löytää motivaatio ja tehdä muutos vanhemmuudessaan. Tarkemmin (tai laajemmin) ottaen isien hallinnan tarina oli se, että sota on traumatisoinut miehet useassa polvessa ja nyt heitä opetetaan puhumaan, siis ohjataan uuteen isyyteen. Lopputuloksenahan tämä on varsin toivottava. Tällainen itsensä kehittämiseen ja muuttamiseen tähtäävä toiminta on mitäpä muutakaan kuin hallinnan tekniikka, joka ilmentää Foucault'n esittämää ajatusta pastoraalivallasta (Perttula 2015, 63), paremmin tietävän ohjauksesta. Näin ollen voidaan päästä ajatukseen, että koko isätyö näyttäytyy hallintana, ja mitä ilmeisimmin sitä onkin.

Paitsi että hallinta näyttäytyy tässä aineistossa erityisesti sukupuolikysymyksenä, ymmärsin sen olevan myös sukupolvikysymys. Haastatteluissa puhuttiin paljon ylisukupolvisuudesta ja toisaalta niin sanotusta uudesta isyydestä. Yhden haastateltavan ajatus siitä, että "toimijasukupolvi" on eri

kuin "kohdesukupolvi" ymmärsin, että hallinta on tekijöidensä näköistä. Tämä kenties osaltaan selittää sen, miksi yhteiskunta näyttää sinnikkäästi ohjaavan kansalaisiaan suuntaan, jota ei oikeastaan edes pidetä enää järkevänä. Hallinta ei välttämättä ole tarkoitettukaan johtamaan tarpeellisiksi havaittuihin uudistuksiin, vaan pitämään kasassa vanhaa ja tuttua, vaikkei se olisi enää edes hyväksi koettua. Kenties samasta syystä kysymys isätyön feminismistä kavahdutti haastateltavia: se oli jollakin tavalla vallitsevan ajattelutavan vastainen.

Hallinta ei ole valtaa, mutta se ilmentää sitä. Aineistosta nousi esiin joitakin asioita tai ilmiöitä, jotka näyttävät kantavan huomattavaa valtaa. Näitä ilmiöitä ovat esimerkiksi äitiys, puhuminen ja työelämä. En ajattele näitä kaikkia niinkään hallintana (paitsi ehkä puhumista, joka voi olla myös hallinnan väline). On kuitenkin hyvä nähdä, mitkä tai ketkä näyttävät määräävän vanhemmuuden suunnan. Äitien ja äitiyden valta ei sinänsä tullut yllätyksenä, mutta se oli nähtävissä hyvin kokonaisvaltaisena. Puhumisen valta sen sijaan yllätti, tai oikeastaan se, miten puhuminen on valtaa. Isien vaikeus puhua ja toisaalta halu ja hallinta puhumisen opetteluun voi tulevaisuudessa saada aikaan sen, että myös äitiyden yksinvalta tulee haastetuksi. Tämä tietysti on sinänsä toivottava kehityssuunta. Kolmanneksi yllätti työelämän valta. Tämä asia ei tullut esiin niinkään aineistossa vaan omissa jatkopohdinnoissa, kun analyysin aikana pohdin isyyden toteuttamisen haasteita ja esteitä. Monet niistä näyttivät kiertyvän työelämään ja sen kautta tapahtuvaan hallintaan isyydessä. Hämmästyttävää onkin, että työelämästä ja sen pelisäännöistä puhutaan hyvin vähän suhteessa siihen, kuinka paljon se vanhemmuutta ohjaa. Esimerkiksi nykyisen perhevapaaudistuksen yhteydessä on puhuttu häviävän vähän työelämän joustoista perhe-elämän tukemiseksi. Kyse on ollut nimenomaan siitä, mitä perheiden ja vanhempien tulee tehdä.

Toinen minua jälkikäteen pohdituttanut kysymys on, voiko hallinta tapahtua alhaalta ylöspäin? Hallinnan analytiikkaan perehtyessäni olen ollut käsityksessä, että hallinta tapahtuu ylhäältä alaspäin koska se ilmentää valtaa, eikä hallinnan kohde edes tiedä sellainen olevansa. Kuitenkin haastateltavat toivat painavasti esiin isätyön ja vanhemmuuden tasavertaisuuden kohdalla sen, miten tärkeässä asemassa ruohonjuuritason ammattilaiset työssään ovat muutoksen aikaansaajina. Jäin pohtimaan, voiko hallinta todella lähteä liikkeelle alhaalta, asiakkaasta ja ilmiöstä työntekijään, työntekijän kautta organisaatiossa ylöspäin, lopulta yhteiskunnalliseen ajatteluun? Vai onko ilmiön nimi silloin edes hallinta vai joku muu? Siihen en ole keksinyt vastausta.

8.1.2 Tulokset ja aikaisempi tutkimus

Olen jo aikaisemmin viitannut soveltuvissa kohdin käsittelemääni aikaisempaan tutkimukseen, mutta käyn vielä lyhyesti läpi joitakin asioita, jotka erityisesti ovat kiinnittäneet huomiotani analyysin valmistumisen jälkeen, kokonaiskuvan luotuaani.

Isyyden näkymättömyys äitiyteen verrattuna (Eerola & Mykkänen 2014) saa vahvistusta läpi koko aineiston. Ilmiönä isien kunnollistaminen (Eräranta 2007a) tulee näkyviin myös omassa aineistossani. Eräranta kuvailee isyyden alkua hallinnan menettämisenä, jonka isä voi saada takaisin rakentamalla identiteettinsä uudelleen, uuteen tilanteeseen soveltuvaksi. Tämä asioiden kulku tulee näkyväksi isyyden tarinassa, jota haastateltavat usein tuntuivat kertovan. Kekäle & Eerola (2014) tarjosivat uuden isyyden rakennusaineiksi esimerkiksi isäryhmiä ja perhevapaiden käyttöä. Edellä kuvatut sopivat hyvin isätyön ideologiaan ja käytännön työhön sellaisena, kuin se aineistossa piirtyy.

Miesten kokema kohtaamattomuus palvelujärjestelmässä (Nyqvist 2006) sai erittäin paljon vahvistusta omassa tutkimuksessani. Kohtaamattomuuden kokemusten ehkäisemiseksi Nyqvist toi esille mieserityisen työtteen tarpeellisuuden. Omassa tutkimuksessani haastateltavat pohtivat näitä molempia teemoja paljon ja monelta eri kannalta. Lopputulemana he päätyivät mieserityisyyden tarpeen kanssa samaan johtopäätökseen: sitä tulee käyttää, jotta mahdollistetaan tasa-arvoinen vanhemmuus tässä ajassa, jossa muutostyö on vielä kesken. Kohtaamattomuuden lisäksi Nyqvist toi samassa tutkimuksessa esille monia muitakin teemoja, jotka muodostuivat keskeisiksi omassakin aineistossani. Näitä olivat muun muassa isien tuomitukseksi tulemisen tunne tai pelko, avun hakemisen vaikeus, puhumisen ja sen opetteluun tarve sekä työntekijän sukupuolen merkitys.

Huttunen (2014) toi omassa tutkimuksessaan esiin perinteisten sukupuoliroolien häviämisen ja samankaltaistumisen ja Grundelova ja Stankova (2019) puolestaan sen, kuinka perinteisten sukupuoliroolien vallitessa isät helposti sysäsivät kasvatusvastuun äidille tai muuten vetäytyivät vanhemmuudesta ja miten tämän vuoksi isät tulivat myös helposti sivuutetuksi työskentelyssä, vaikka ammattilaiset itse eivät asiaa aina huomanneet. Tuovinen (2014) taas totesi isän yksinhuoltajuuden olevan viranomaisille vaikea asia ja että isän on samalla viivalla ollakseen oltava vanhempana äitiä parempi. Nämä ilmiöt saivat vahvistusta myös omassa tutkimuksessani.

Ehkä hieman yllättäen isätyön parhaan kuvailun aikaisemman tutkimuksen joukossa tekivät Rogers ja Rogers (2019). Heidän oma tutkimuksensa koski Yhdysvalloissa asunnottomien isien kanssa tehtävää työtä, mutta he onnistuivat kiteyttämään siinä ne elementit, jotka oman tutkimukseni jälkeen ymmärrän keskeisiksi myös itse tutkimassani suomalaisessa isätyössä. Näitä elementtejä olivat muun muassa miehuuden stigma ja häpeä, luottamussuhteen luominen sekä

kokonaisvaltainen lähestymistapa. Voidaan siis ajatella ilmiön ja toisaalta tarpeen olevan kansainvälinen.

Mikä taas hämmästytti poissaolollaan, oli haastateltavien lähes puuttuva puhe työstä. Siihen nähden, että isyyttä ja työelämää on tutkittu verrattain paljon, ei työ saanut keskusteluissa isyydestä kovinkaan suurta jalansijaa. Onko niin, että työelämä ei tosiasiaassa ole niin merkityksellinen ainakaan kriisin keskellä kuin mitä ajatellaan, vai onko isätyö työmuotona sellainen, jossa ei ole tilaa tai tarvetta työstä puhumiselle? Toinen puuttuvalta tuntuva palanen oli perhevapaakeskustelu, joka työn lisäksi tuntui etukäteen ajateltuna teemalta, joka mietityttää paljon. Kenties onkin niin, että perhevapaita miettivät muut kuin isät; tämänhetkisen julkisen keskustelun perusteella jopa näyttää tältä.

8.2 Pohdinta

Lopuksi arvioin tutkimukseni onnistumista ja tuon esille muutamia jatkotutkimuksen aiheita. Päätän tutkimukseni henkilökohtaisiin loppupäätelmiin.

8.2.1 Tutkimuksen onnistuminen ja jatkotutkimuksen aiheet

Käydessäni läpi analysoimaani aineistoa ja sen tuottamia tuloksia ja peilatessani niitä tutkimuskysymyksiäni, teoreettista viitekehystä ja aikaisempaa tutkimusta vasten, pidän tutkimustani ainakin kohtuullisen hyvin onnistuneena. Tutkimuskysymysten muotoilu, aikaisemman tutkimuksen riittävyys, teoreettisen viitekehysten selkeys ja aineiston kerääminen olivat asioita, jotka pohdituttivat prosessin alusta loppuun saakka. Kuitenkin lopulta, kun tutkailin saamiani tutkimustuloksia ja etenkin kun kävin analyysivaiheen jälkeen uudelleen läpi aikaisempaa tutkimusta ja teoriapohjaa, koin, että olen saavuttanut tutkimukseni kautta jotakin uutta tietoa, jolla näyttäisi olevan myös todellisuuspohjaa.

Aineistoa analysoidessani nousi mieleeni muutamia jatkotutkimusaiheita, jotka selkeästi liittyvät kysymyksiin, joihin tuntui haastatteluissa olevan vaikea löytää vastausta. Ensimmäinen näistä liittyy perheiden moninaisuuteen, esimerkiksi sateenkaariperheisiin, ja perheistä tai perheen jäsenistä käytettävän kielen ja määrittelyn haastavuuteen. Haastattelu toisensa jälkeen keskustelu sivusi jossakin vaiheessa sateenkaariperheitä, ja aina törmäsimme siihen ongelmaan, ettei meillä ollut haastateltavan kanssa oikeastaan edes sanoja kuvata tai määritellä näitä perheitä tai varsinkaan niiden jäseniä rooleineen.

Toinen mielenkiintoinen ja konkreettisempi tutkimuskohde olisi neuvola isyyden näkökulmasta. Jo haastatteluja tehdessäni, ja oikeastaan heti parin ensimmäisen haastattelun jälkeen, olin hämmäntynyt siitä, kuinka voimakkaasti

neuvola nousi esiin ja kuinka paljon tunteita siihen liittyi – isillä ja isien ”puolustajilla”, sen sijaan että kyseessä olisi ollut äitejä käsittelevä tutkimus. Mielestäni tämä on ehdottomasti jotain, johon tulisi tarttua ja käyttää myös kehittämisen työvälineenä.

8.2.2 Päätelmät

Pro gradu -tutkimuksessani toivoin pystyväni kuvailemaan sitä, millaisena isätyö näyttäytyy, sekä sitä, mikä isätyössä tai sen kohtaamisissa ilmiöissä on hallintaa sen eri muodoissaan. Mielestäni olen päässyt tavoitteeseeni.

Isätyö näyttäytyy moninaisena, vaativana ja sensitiivisenä työnä, joka kuitenkin ei ole immuuni yhteiskunnan vaatimuksille. Isätyössä kohdataan ja ollaan tekemisissä sellaisten ilmiöiden kanssa, jotka vaikuttavat tai pyrkivät vaikuttamaan perheiden ja vanhempien, isien elämään ja toimintaan yhteiskunnassa. Puhutaan hallinnasta ja sen ilmentymistä. Myös koko isätyön työorientaationa voi ymmärtää hallintana: onhan sen tavoitteena ”avainten antaminen muutokseen”, kuten haastateltavat itse sitä kuvasivat. Isätyön tavoittelema muutos on koko perheen ja siis myös isän hyvinvointia ja tasa-arvoa. Tavoitteena se on mitä parhain.

Toinen keskeinen kysymys loppupohdinnoissani sen lisäksi, onko isätyö todella hallintaa, on se, onko isätyölle todella tarvetta. Tätä keskustelua mieserityisen vanhemmuustyön tarpeellisuudesta kävin jokaisen haastateltavani kanssa. Lopputuloksena näkemykseni on, että isätyölle on tarvetta niin kauan, kun isät kohdataan yhteiskunnassa tasavertaisina vanhempina äitien kanssa. Sen jälkeen erityisyys menettää merkityksensä. Samalla tavoin kuin tehdään esimerkiksi nais erityisistä päihdetyötä, koska naisen asema päihdekulttuurissa on alisteinen, tulee vielä toistaiseksi jatkaa myös mieserityistä vanhemmuustyötä.

Tutkimukseni alussa nostin esille muutamia ajankohtaisia aiheita tämän päivän vanhemmuuskeskustelussa. Näitä olivat perhevapaa uudistus ja korona vaikutuksineen. Kun eletään maaliskuuta 2021, perhevapaa uudistus on jo päässyt jotakuinkin unohtumaan. Isien ääntä ei tullut kuuluviin. Kun ratkaisuja tarvitaan, kääntyy katse äiteihin. Isiä ei muisteta oikein olevan olemassakaan. Tämä asettaa isät yhä edelleen varsin erikoiseen asemaan perhepolitiikassa ja -keskustelussa. Todennäköisesti keskustelu perhevapaa uudistuksesta aktivoituu lakipaketin edetessä seuraaviin vaiheisiin. Nähtäväksi jää, typistyykö se yhä äitien ja konservatiivipuolueiden kokemaan uhkaan valinnanvapautta, eli oikeastaan äidin hoivan ensisijaisuutta, kohtaan.

Perhevapaa uudistuksen hartaana toiveena on kannustaa suomalaisia lisääntymään, koska kuten tiedettyä on, tulevia veronmaksajia syntyy meille liian vähän. Uudistuksen yhteydessä mielenkiintoista on ollut se, kuinka riittävän huoltosuhteen takaaminen nähdään edelleen ainoastaan (syntyperäisten) suomalaisten lisääntymisen asiana. Maahanmuutto potentiaaleineen on parhaassakin

tapauksessa ainoastaan vaiettu kuoliaaksi ja yleisemmin käsitelty toiveena laittaa "rajat kiinni". Maahanmuuton vaikutusta lisääntymiseen ei nähdä tai haluta nähdä. Maahanmuuttajat eivät ole vanhempia, jotka hoivaavat lapsiaan, vaan jotain epämääräistä ja oikeastaan ei-toivottua.

Korona sen sijaan elää ja voi valitettavan hyvin keskuudessamme. Olemme siirtymässä kohti uutta lockdownia, yhteiskunnan sulkemista. Niin yksilöihin kuin perheisiin vaikutukset jatkuvat suurina. Omassa työssäni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä korona alkaa näkyä. Perheiden vaikeudet monimutkaistuvat mutta pysyvät samalla pidempään piilossa. Isien asemaan koronalla näyttää myös olevan erityisiä vaikutuksia. Konkreettisenä esimerkkinä voisin mainita isien oikeuden olla mukana raskaudessa ja synnytyksessä, siis asian, jolla tämän tutkimuksen haastatteluissa todettiin olevan aivan ensisijainen merkitys ja arvo vanhemmuuden taipaleen alkamiselle. Koronan alkaessa isillä ei ollut pääsyä edes synnytyssaliin. Tämä käytäntö onneksi lieveni nopeasti, mutta isien olemista synnytys- ja lapsivuodeosastoilla on rajoitettu pitkin vuotta eri tavoin. Nykyisessä työskentelykunnassani isiltä on evätty pääsy äitiysneuvolaan. Tämän isät ja myös äidit ovat kokeneet erittäin raskaana ja selkeänä vääryytenä. Näyttää siltä, että neuvolainstituutio jatkaa linjalla, jossa ajatellaan, ettei isillä ole niin väliä. Lapsi on ensisijaisesti äidin. On ymmärrettävää, että korona on vaatinut meiltä usein hyvin nopeitakin päätöksiä. Silti on surullista huomata, että nopean päättelyn seurauksena vanhemmuus ymmärretään yhä edelleen vain äitiydeksi.

Kun summaan tutkimukseni loppupäätelmiä, huomaan, että ne kiteytyvät osallisuuden käsitteeseen. Isillä näyttää olevan pulaa osallisuudesta vanhemmuudessa monella tasolla. Ne näkyvät mukaanpääsyn vaikeutena vanhemmuuden instituutioihin, työelämän vaatimusten hyväksymisenä ja oman lapsen hoivasta luopumisena ja äitien vallan tunnustamisena sekä siihen mukautumisena. Isät kuitenkin pyrkivät kohti osallisuutta ja joillakin tavoin yhteiskunta yrittää heitä siihen ohjatakin, mutta ei vielä läheskään riittävän ponnekkaasti. Tarvitaan siis isätyötä, tarvitaan muutoksia, tarvitaan uutta isyyttä ja tienraivaajia niin isissä kuin ammattilaisissakin.

Gradututkielman kirjoittaminen on ollut aikamoinen matka ruuhkavuosia elävälle työn ohessa opiskelijalle. Matkan aikana suunnitelmat, tutkimusaiheet ja jopa ohjaaja muuttuivat – ja lopuksi muuttui radikaalisti vielä aikataulukin. Tutkimuskysymyksistä päädyin jättämään sukupuolen käsitteen pois vielä varsin myöhäisessä vaiheessa – rajaukseen päädyin ymmärrettyäni, kuinka valtavan suuriksi tutkittavat teemat paisuvat, jos lähdän vielä käsittelemään niinkin isoa kokonaisuutta kuin sukupuoli. Sukupuoli oli kuitenkin mukana keskusteluissa laajasti, koskihan tutkimus mieserityistä työotetta. Näistä vaiheista huolimatta olen kirjoitusurakan loppumetreillä sitä mieltä, että siitä tuli hyvä, minulle riittävän hyvä,

ja voin olla tyytyväinen. En pyrkinyt missään vaiheessa menemään siitä, mistä aita on matalin, vaikken realistina näistä lähtökohdista huippusuoritusta lähtenytään tavoittelemaan. Tutkimusaihe kiinnostaa minua henkilökohtaisesti ja toivon sen näkymän tutkielmassani.

Olen syvästi kiitollinen, että Ensi- ja turvakotien liitto otti graduprojektini lämpimästi vastaan ja tarjosi siihen kehittäjätyöntekijöidensä tuen ja työpanoksen. Toivon, että voin pieneltä osaltani hyödyttää jollakin tavalla isätyötä tekeviä ammattilaisia – itse asiassahan heitä on todella paljon.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Braun, V. & Clarke, V. 2006. Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2), 77-101.
- Eerola, P. & Mykkänen, J. 2014. Isyyskokemusten jäljillä. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 7-18.
- Elomäki, A. & Ylöstalo, H. 2017. Tasa-arvopolitiikan U-käännös? Hallituksen tasa-arvo-ohjelmat hallinnan välineenä. *Politiikka* 59:2, 82-95.
- Ensi- ja turvakotien liitto 2020. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/> Luettu 7.9.2020.
- Eräranta, K. 2006. Isyys, perhe ja yhteiskunnallinen hallinta: hoivaa vai tasa-arvoa? *Sosiologia* 4/2006, 293-305.
- Eräranta, K. 2007. Isäksi tulossa ja tekemässä. Isäryhmät ja omaelämäkerrallinen työ isyyteen ohjaamisen välineinä. *Nuorisotutkimus* 1/2007, 33-46.
- Eräranta, K. 2007. Olevasta tekijäksi? Psykososiaalinen tieto isän määrittäjänä. Teoksessa J. Vuori & R. Nätkin (toim.) *Perhetyön tieto*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J., Lähti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 27-51.
- Foucault, Michel (2010) *Turvallisuus, alue, väestö. Hallinnallisuuden historia*. Collège de France luennot 1977-1978. Suomentanut Antti Paakkari. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Grundelova, B. & Stankova, Z. 2019. The Shadow Fathers in Social Work with Families: Barriers to Whole-Family Working. *British Journal of Social Work* 49, 1913-1931.

- Haas, L. & Hwang, P. 2009. Is Fatherhood Becoming More Visible at Work? Trends in Corporate Support for Fathers Taking Parental Leave in Sweden. *Fathering*, Vol. 7, No. 3, 303-321.
- Helén, I. 2010. Hyvinvointi, vapaus ja elämän politiikka. Foucault'lainen hallinnan analytiikka. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 27-48.
- Hiitola, J. 2015. Hallittu vanhemmuus. Sukupuoli, luokka ja etnisyys huostaanottoasiakirjoissa. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 2026.
- Huttunen, J. 2014. Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 178-196.
- Hänninen, S. 2010. Politiikka hallinnan analytiikassa. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 71-94.
- Isänä työelämässä. 2013. Isänä työelämässä. Isäystävällistä työkuultuuria luomassa. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu, sarja C, Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut, osa 148.
- Jokinen, A. 2021. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat/> Luettu 16.2.2021.
- Juhila, K. 2021. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/> Luettu 16.2.2021.
- Juhila, K. 2021. Teemoittelu. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/> Luettu 16.2.2021.
- Kaisto, J. 2010. Kääntämisen sosiologia hallinnan analytiikan työkaluna. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 49-70.
- Kaisto, J. & Pyykkönen, M. 2010. Johdanto. Hallinnan analytiikan suuntaviivoja. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 7-24.
- Kantola, A. 2010. Kilpailukyky politiikan valtastrategiana. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 97-118.

- Kekäle, J. & Eerola, P. 2014. Isyyden tarinamarkkinoilla. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 19-31.
- Koivusalo, M. Kokemuksen politiikka. Michel Foucault'n ajattelujärjestelmä. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Lammi-Taskula, J. 2008. Doing Fatherhood: Understanding the Gendered Use of Parental Leave in Finland. *Fathering*, Vol. 6, No. 2, 133-142.
- Lehtinen, E. 2015. Vähän kunnioitusta! Ei sen vähempää. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenlehti *Enska* No. 2/2015, 4-7.
- Lidman, S. 2015. Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Merikukka, M. 2020. Lapsuuden elinolojen yhteydet aikuisuuden hyvinvointiin. Kansallinen syntymäkohortti 1987 -rekisteritutkimus. Oulu: Oulun yliopiston tutkijakoulu; Oulun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, *Acta Universitatis Ouluensis D* 1558.
- Mykkänen, J. 2014. Isäksi tulon monet polut. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 32-48.
- Mykkänen, J. & Eerola, P. 2014. Sitoutuminen ja vastuu isyyden alussa. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 49-64.
- Nyqvist, L. 2006. Miesten kriisikeskuksen loppuarviointi. Teoksessa *Sanasta miestä. Kokemuksia miesten kriisityöstä*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 36, 86-171.
- Perttula, R. 2015. Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä. *Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 517.
- Pirskainen, H. 2019. Nuoret miehet, alkoholiongelmaiset isät ja elämäntyyli. Teoksessa A. Pehkonen, T. Kekoni & K. Kuusisto (toim.) *Oikeus päihdehuoltoon*. Tampere: Vastapaino, 165-193.
- Raevaara, E. Naisten asema ja sukupuolen muuttuvat merkitykset kunnallispolitiikassa. Teoksessa A. M. Holli, E. Luhtakallio & E. Raevaara. *Sukupuolten valta / kunta. Poliittika, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa*. Tampere: Vastapaino, 113-146.
- Rogers, T.N. & Rogers, C.R. (2019) Social Services Professionals' Views of Barriers to Supporting Homeless Noncustodial Fathers. *Family relations* 68, 39-50.
- Rotkirch, A. 2021. Syntyvyyden toipuminen ja pitenevä elinikä. Linjauksia 2020-luvun väestöpolitiikalle. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston kanslian julkaisu 2021:2.
- Saari, M. 2007. Naiset NPM:n strategisten reseptien toteuttajina kuntatyön arjessa. Teoksessa A. M. Holli, E. Luhtakallio & E. Raevaara. *Sukupuolten valta / kunta. Poliittika, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa*. Tampere: Vastapaino, 207-242.
- Saarikallio-Torp, M. & Haataja, A. 2016. Isien vanhempainvapaiden käyttö on yleistynyt. Ketkä isistä vapaita käyttävät ja ketkä eivät? Teoksessa A. Haataja, I.

- Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste (toim.) *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela, 80-115.
- Saastamoinen, M. 2010. Aktiivisen kansalaisuuden vastatulkintoja. Neuroottinen ja hylätty kansalaisuus. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) *Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 230-253.
- Salin, M., Kaittila, A., Hakovirta, M. & Anttila, M. 2020. Family Coping Strategies During Finland's COVID-19 Lockdown. *Sustainability* 2020, 12(21), 9133.
- Selin, J. (2010) Kansalaisuuden tuottaminen yhteisöllisissä huumehoidoissa. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) *Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 213-229.
- Selkälä, A. 2013. Kansalaisuuden hallinta suomalaisessa sosiaali- ja terveystieteissä. Rovaniemi: Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, *Acta Electronica Universitatis Lapponiensis* 113.
- Singleton, Royce A. Jr. & Straits, Bruce C. 2012. Survey Interviewing. Teoksessa J.F. Gubrium, J.A. Holstein, A.B. Marvasti & K.D. McKinney (toim.) *The Sage Handbook of Interview Research. The Complexity of the Craft*. Second edition. SAGE Publications, Inc., 77-98.
- Tuovinen, P. 2014. Isyys yksinhuoltajaisien kertomana. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 127-142.
- Turun yliopisto 2021. Korona-arki lapsiperheissä (KOLA-hanke). Turku: Turun yliopisto. <https://www.utu.fi/fi/yliopisto/yhteiskuntatieteellinen-tiedekunta/sosiaalipolitiikka/tutkimus/korona-ja-lapsiperheet> Luettu 12.3.2021.
- Varjonen, S. 2011. Äidin hoiva, jaettu vanhemmuus – ja vapaus valita. Perhevapaiden uudistamisen argumentointi 1970-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 118.
- Vuorenmaa, M. 2016. Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Tampere: Tampere University Press, *Acta Universitatis Tamperensis* 2134.
- Vuori, J. 2021. Johdatus laadulliseen tutkimukseen ja verkkokäsikirjaan. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/johdatus-laadulliseen-tutkimukseen-ja-verkkokasikirjaan/> Luettu 16.2.2021.
- Vuori, J. 2021. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/> Luettu 16.2.2021.
- Ylikännö, M., Hakovirta, M. & Salin, M. 2016. Miten perhevapaat tulisi jakaa äidin ja isän kesken? Asenteet Suomessa ja muualla Euroopassa. Teoksessa A. Haataja,

I. Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste (toim.) *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela, 226-247.

Åkerblad, L. & Haapakoski, K. 2020. Hauras jaettu toimijuus ammatillisessa kuntoutuksessa. *Janus* vol. 28 (3), 220-236.

LIITTEET

LIITE 1

Haastattelupyyntö isätyötä tekeville ammattilaisille pro gradu -tutkimukseen liittyen

Olen Jyväskylän yliopiston / Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen sosiaalityön maisteriopiskelija ja tutkin pro gradu -tutkimuksessani isätyötä sosiaalipalveluissa. Etsin tutkimukseeni haastateltavia, jotka työskentelevät isien kanssa Ensi- ja turvakotien liiton jäsenjärjestöjen palveluksessa. Ensi- ja turvakotien liitto on myöntänyt tutkimusluvan 9.6.2020. Teen siis tutkimustani yhteistyössä keskusjärjestön kanssa ja mentorinani siellä toimii kehittämisspäällikkö Jussi Pulli.

Ensi- ja turvakotien liitto on yksi isätyön edelläkävijöistä Suomessa. Sukupuolen merkitys ja sen huomioiminen vanhemmuudessa ovat monitahoisia asioita ja sukupuolisensitiivinen, vanhemmuutta tukeva työskentely vaatii tekijältään ymmärrystä sukupuoleen liittyvistä ilmiöistä. Vanhempien kanssa tapahtuvaan työskentelyyn liittyy aina väistämättä myös hallintaa, yhteiskunnallista ohjausta. Tutkimuksessani olen kiinnostunut siitä, miten isätyötä tekevät työntekijät ymmärtävät isätyön, mitä he pitävät siinä merkityksellisenä ja lopulta, miten yhteiskunnallinen hallinta näkyy isätyössä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Mitä on isätyö ja miten sukupuoli siinä näkyy?
- 2) Millä tavalla isätyö näyttäytyy hallinnan elementeistä käsin tarkasteltuna?

Haastattelut järjestetään yksilöhaastatteluina joko etäyhteydellä tai kasvokkain. Haastattelun kesto on noin 30-60 min. Haastatteluajat ja -paikat on mahdollista sopia joustavasti toiveidesi mukaan. Olen valmistautunut myös matkustamaan haastattelujen toteuttamiseksi. Haastatteluun osallistuminen on luonnollisesti täysin vapaaehtoista. Haastateltavien henkilöllisyys tai työpaikka eivät tule esiin missään tutkimuksen vaiheessa. Käytän haastatteluaineistoa vain tutkimustarkoitukseen ja käsittelen sitä tietosuojalainsäädäntöä sekä tutkimuseettisiä ohjeita kunnioittaen. Tutkimuksen valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisesti.

Olisin erittäin kiitollinen, mikäli voisit osallistua haastateltavana tämän tärkeän aiheen tutkimiseen. Jos kiinnostuit, otathan yhteyttä minuun sähköpostitse t.liisa.aikas@student.jyu.fi. Annan mielelläni myös lisätietoja tutkimuksestani tai haastatteluun osallistumisesta.

Ystävällisin terveisin

Liisa Äikäs
sosiaalityön maisteriopiskelija

Jyväskylän yliopisto /
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
t.liisa.aikas@student.jyu.fi

LIITE 2

Haastattelu

Tämän haastattelun tarkoituksena on tuottaa aineistoa pro gradu -tutkimukseeni isätyöstä työntekijän näkökulmasta tarkasteltuna. Erityisesti minua kiinnostaa työntekijän käsitykset isätyöstä ja sukupuolen merkitys vanhemman kanssa tehtävässä työssä. Kertyneen haastatteluaineiston perusteella toivon voivani sanoa jotakin myös siitä, millä tavoin yhteiskunnalliset hallinnan elementit ovat näkyvissä isätyössä.

Ajattelen, että sukupuoli ja sen huomioiminen vanhemmuudessa ovat laajoja asioita, ja vaativat työntekijältä aivan erityistä ymmärrystä ja osaamista.

Kysymykset / teemat:

1. Isätyö
 - Kuvaile, mitä on isätyö?
 - Mitä isätyö merkitsee miehelle?
2. Miehisyys ja mieserityisyys sosiaalipalveluissa
 - Mitä ajattelet erityisesti miesten kanssa tehtävästä työstä?
 - Millaisiin asioihin kiinnität huomiota miesten kanssa tehtävässä työssä?
3. Isyyden merkitys
 - Mikä merkitys on isyydellä?
 - Miksi isyyden tukeminen on tärkeää?
4. Arvopohja työntekijänä
 - Miksi koet isätyön tärkeänä?
 - Minkälaisia arvoja liität isien kanssa tehtävään työhön?
5. Isyys yhteiskunnassa
 - Miten näet isyyden merkityksen yhteiskunnassa?
 - Millaisiin asioihin toivot muutosta?

Suuret kiitokset haastattelusta! Onko sinulla mielessäsi vielä jotain, jota haluat sanoa, tai haluatko täsmentää jotain vastaustasi?